

1

Ακτές βόρειας Πελοποννήσου Ιανουάριος 1819

ME TO MATI TOY ΚΟΛΛΗΜΕΝΟ στο κιάλι του, ο καπετάν Ανδρέας προσπαθούσε να διαπεράσει την πάχνη που κρεμόταν σαν πέπλο μπροστά στην πλώρη του καραβιού του. Ο ορίζοντας έμοιαζε εξαφανισμένος μέσα στο φιλόβροχο του χειμωνιάτικου πρωινού. Όσο μαθημένος κι αν ήταν σε τέτοιους παλιόκαιρους, ήξερε πως χρειαζόταν μπόλικη τύχη για να βρει την ερημιά που ήταν ο προορισμός του. Ασυναίσθητα επικαλέστηκε τους αγίους, από τους οποίους ζητούσε πάντα βοήθεια όταν είχε ζόρια. Δεν θυμόταν αν τον είχαν βοηθήσει ποτέ τους, αλλά τη στιγμή που άκου

σε τον οπτήρα του να φωνάζει πάνω από την κόφα του καταρτιού θα έπαιρνε όρκο πως είχαν βάλει όλοι μαζί το χέρι τους.

«Στεριάαα! Στεριά, πλώρα δεξιάαα!» ακούστηκε η φωνή του ναύτη από ψηλά.

Ο καπετάν Ανδρέας γύρισε το κιάλι του προς την κατεύθυνση που υποδείκνυε ο οπτήρας και είδε σαν φάντασμα τη στεριά να ξεπροβάλλει μέσα από την πρωινή ομίχλη. Δεν ήταν πολύ μακριά. Ούτε μίλι. Με όλα της τα πανιά μαζεμένα και τον φλόκο της μονάχα ανοιχτό, η δικάταρτη γολέτα πλησίασε διστακτικά τον ερημικό κόλπο, σαν απροσσανατολισμένος ταξιδιώτης που έφαχνε τον δρόμο του μέσα στην καταχνιά.

«Μάινα και ο φλόκος» ακούστηκε ψυχρή η φωνή του. «Ετοιμάστε και το σίδερο για φούντο» φώναξε ξανά.

Η αγκυροβολία σ' αυτόν τον έρημο τόπο ήταν ένα μυστήριο για όλο το πλήρωμα. Και δεν ήταν το πρώτο σ' αυτό το ταξίδι. Η αρχή είχε γίνει στην Πόλη με τους τρεις φραγκοντυμένους κυρίους που πήραν για επιβάτες. Μόλις ανέβηκαν στο καράβι, ο καπετάνιος σάλπαρε άρον άρον, αφήνοντας πίσω του φορτίο από υφάσματα και έπιπλα, παραγγελίες πλούσιων οικογενειών των Σπετσών.

«Μάινα και τη λέμβο στο νερό» ακούστηκε η φωνή τού

Σπετσιώτη καπετάνιου όταν η γολέτα, ξυλάρμενη πια, ακινητοποιήθηκε στον αφιλόξενο κόλπο.

Οι ναύτες υπάκουσαν στη διαταγή του και λίγο αργότερα οι μυστηριώδεις επιβάτες έβγαιναν στη στεριά. Μέσα στο φιλόβροχο, τυλιγμένοι στις μπέρτες τους, έμοιαζαν με καθημερινούς ανθρώπους, αλλά ο καπετάν Ανδρέας ήξερε πως ήταν πατριώτες που είχαν αναλάβει να αλλάξουν τη μοίρα του Έθνους. Γι αυτό και τους κοιτούσε με θαυμασμό και λίγη ζήλια μέσα του.

«Ποιοι είν τούτοι, καπετάνιο;» άκουσε τον Πετρή από δίπλα του. Ήταν το δεξί του χέρι στη διακυβέρνηση της γολέτας γι αυτό και είχε τολμήσει να ρωτήσει.

Ο καπετάν Ανδρέας σήκωσε τους ώμους του. Ούτε κι αυτός ήξερε τίποτα για την αποστολή των επιβατών του. Από τους τρεις τους γνώριζε μονάχα τον Θανάση Τσακάλωφ. Ήταν ο άνθρωπος που τον είχε μυήσει στα μυστικά της Εταιρείας των Φιλικών μια Κυριακή στην εκκλησία του Πατριαρχείου μετά τη λειτουργία.

«Μυστικά της πατρίδας» είπε αόριστα στον ναύτη του. «Ελόγου σου γνοιάσου για τις δουλειές της γολέτας».

Η πρωινή πάχνη είχε διαλυθεί κι η μέρα είχε πάρει το λαμπερό αιγαιοπελαγίτικο χρώμα της, όταν οι τρεις Φιλικοί αποβιβάστηκαν στην αμμουδερή ακτή.

«Δυο τσιγάρα δρόμος είναι» είπε ο ένας απ' αυτούς και προχώρησε μπροστά στο μονοπάτι που ελίσσόταν δίπλα στην ακτογραμμή. Τελευταίος ερχόταν ο υπηρέτης με τις αποσκευές τους. Ύστερα από ένα τέταρτο σιωπηλή πορεία έφτασαν στον προορισμό τους: στην αγροικία του Γιάννη του Μπινιάρη, ένα σπίτι χωμένο ανάμεσα σε λεμονιές και πορτοκαλιές, φορτωμένες με τους ζουμερούς καρπούς τους.

Ο σπιτονοικοκύρης, άντρας ψημένος από τον ήλιο της υπαίθρου και την αλμύρα της θάλασσας, ζώστηκε τις κουμπούρες του μόλις αντιλήφθηκε άγνωστους ανθρώπους να μπαίνουν στο χτήμα του. Αναγνώρισε γρήγορα, όμως, αυτόν που προπορευόταν και χαλάρωσε.

«Ποιος άνεμος σε φέρνει κατὰ δώθε, ωρέ Δημητρόπουλε;» του φώναξε. Έτρεφε μεγάλο σεβασμό στο πρόσωπό του, γιατί πέρα από ικανός οπλαρχηγός ήταν κι ο άνθρωπος που τον είχε μυήσει στα μυστικά της Εταιρείας.

«Το χρέος εις το Γένος, ωρέ Μπινιάρη» του φώναξε εκκείνος.

Λίγο πίσω από τον Δημητρόπουλο, ο Μπινιάρης διέκρινε μιαν ακόμα γνωστή του φυσιογνωμία. Τον αναγνώρισε αμέσως. Ήταν πρόσωπο που δεν το ξεχνούσες εύκολα.

«Ο Γαλάτης!» ψιθύρισε. «Ο Νικόλας ο Γαλάτης!» Τον είχε γνωρίσει σε μια ταβέρνα της Πόλης στο τελευταίο

του μπάρκο με μια σπετσιώτικη σκούνα. Ο Γαλάτης έπινε στο διπλανό τραπέζι παρέα με έναν Ιθακήσιο καπετάνιο, κάποιον Νίκο Μπότσαρη. Του είχε συστηθεί ως κόντες Γαλάτης τότε, γόνος αριστοκρατικής οικογένειας των Επτανήσων και ξάδελφος του κόμη Ιωάννη Καποδίστρια. Ο αγράμματος ναυτικός από την Ερμιονίδα είχε μαγνητιστεί από την ευφράδεια και τον επαναστατικό του οίστρο. Φαινόταν να γνωρίζει άριστα και τα πράγματα της Εταιρείας. Δικαιολογημένα είχε πιστέψει πως ο άνθρωπος πρέπει να ήταν κάποιο ανώτατο στέλεχος της οργάνωσης των Φιλικών. Κι ο Γαλάτης είχε επιβεβαιώσει την υποψία του με έναν ιδιαίτερα υπεροπτικό τρόπο: «Δεν είμαι ούτε ποιμένας ούτε αφιερωμένος» είχε πει αποποιούμενος τους υψηλότατους βαθμούς της οργάνωσης. «Είμαι η ίδια η Εταιρεία».

Ορμηγεμένη από τον άντρα της, η Μπινιάραινα τους τακτοποίησε στο επάνω πάτωμα της διώροφης αγροικίας χωρίς να βγάλει λέξη. Ούτε καν ρώτησε για ποιον λόγο τής είχαν κουβαληθεί εκεί μέσα. Έφτανε η λακωνική εξήγηση του Δημητρόπουλου πως βρίσκονταν σε αποστολή και θα έμεναν ελάχιστα μαζί τους.

Ο Γαλάτης πήρε το ακριανό δωμάτιο στην μπροστινή πλευρά του σπιτιού. Από το μεγάλο του παράθυρο φαινό-

ταν μια μικρή λουρίδα της θάλασσα που απλωνόταν λίγο πιο κάτω, πέρα από το χτήμα. Μόλις ο υπηρέτης τακτοποίησε τα πράγματά του κι έμεινε μόνος, πήγε και στάθηκε μπροστά στο παράθυρο. Τράβηξε την υφαντή κουρτίνα του στην άκρη και συνοφρυωμένος περιέφερε το βλέμμα του πάνω στις πορτοκαλιές, που έφτιαχναν το δικό τους πράσινο πέλαγος πάνω στη στεριά. Εκεί έμεινε για κάμποσο βυθισμένος στην αμηχανία του. Κατά βάθος ήταν μετανιωμένος γι αυτό το ταξίδι. Σε όλη τη διάρκειά του δεν έπαψε να τον ενοχλεί εκείνη η παράξενη αίσθηση κινδύνου που δημιουργήθηκε μέσα του από την ώρα που μπήκαν στη σπετσιώτικη γολέτα.

«Τι μ έπιασε και δέχτηκα;» μονολόγησε. Αυτή, όμως, ήταν μια περιττή ερώτηση. Ήξερε πως στον Μοριά τον είχε παρασύρει το ευάλωτο κομμάτι του εαυτού του, εκείνο που ικανοποιούνταν από την κολακεία και ορεγόταν την ηδονή της εξουσίας. Τον είχαν λυγίσει τα αμέτρητα γράμματα που είχε λάβει από τις κεφαλές του τόπου. Με τόσους λιβανωτούς και παρακάλια να κατέβει στον Μοριά, μοιραίο ήταν να τον καταφέρουν. Σ αυτή την ερημιά, ωστόσο, μακριά από την άνετη ζωή στην οποία είχε μάθει να ζει, συνειδητοποιούσε το λάθος του. Δεν ήταν δική του δουλειά να εμψυχώνει διστακτικούς επαναστάτες. Η δική του

αποστολή ήταν να στρατολογεί στον ιερό σκοπό της Εταιρείας σημαντικά πρόσωπα της ομογένειας. Να καταγράφει στους καταλόγους της στρατιωτικούς, εμπόρους και πολιτικάντηδες των απανταχού ομοεθνών του για να γεμίζει τα ταμεία της με γρόσια που θα βοηθούσαν το όνειρο του ξεσηκωμού.

Το βράδυ η γυναίκα τού Μπινιάρη τούς φίλεψε στην κουζίνα της φασολάδα, κρεμμύδια, ελιές και σιταρένιο ψωμί. Ο Τσακάλωφ με τον Δημητρόπουλο φαίνονταν συνεφιασμένοι.

«Κακά χαμπέρια;» ρώτησε ο Γαλάτης.

Ο Τσακάλωφ κούνησε αρνητικά το κεφάλι του, χωρίς να δώσει άλλες εξηγήσεις.

«Οι προεστοί; Έχομε λάβει ειδοποίησή των;» ξαναρώτησε ο Γαλάτης.

«Κάπου δω θα κονακιάζουν» τον καθησύχασε ο Τσακάλωφ. «Ξέρουν πού θα μας εύρουν».

«Σύρε να πλαγιάσεις. Όλα είναι φροντισμένα» είπε τότε κι ο Δημητρόπουλος με ξινισμένο ύφος. Στη φωνή του διέκρινες εύκολα την αντιπάθειά του για τον σύντροφό του. Αν και αναγνώριζε πως είχε προσφέρει πολλά στην οργάνωση, δεν μπορούσε να αντέξει τη μεγαλομανία του ούτε τον σπάταλο βίο του.

Ο Γαλάτης έφαγε γρήγορα κι αποτραβήχτηκε στο δωμάτιό του. Σκόπευε να κοιμηθεί νωρίς, για να βρει την ησυχία του μέσα στον ύπνο, αλλά το κρεβάτι του δεν τον χωρούσε. Όλα του φαίνονταν στραβά εκείνο το βράδυ. Ένιωθε λες και βρισκόταν σε κανένα χαράκωμα και περίμενε τον εχθρό να φανεί.

Βγήκε στο μικρό χαγιάτι του σπιτιού κι άναψε ένα από τα τούρκικα τσιγάρα του.

«Απλώς είμαι έξω από τα νερά μου» μουρμούρισε προσπαθώντας να λογικευτεί. Η αίσθηση μιας αόρατης απειλής, ωστόσο, είχε τρυπώσει για τα καλά στην καρδιά του.

Κάτι σκυλιά που γάβγισαν κάποια στιγμή τον τάραξαν κι άλλο. Έκρυψε αμέσως την κάφτρα του τσιγάρου του και τέντωσε τα αυτιά του, για να ακούσει τι τα είχε εκνευρίσει. Αφουγκράστηκε προσεκτικά τους θορύβους της νύχτας, αλλά δεν ακουγόταν τίποτε άλλο εκτός από τα ροχαλητά του Τσακάλωφ, του Δημητρόπουλου και του Γιώργη, του υπηρέτη.

Η ηρεμία αποκαταστάθηκε σύντομα, αλλά όχι και η δική του. Αυτός συνέχιζε να ψάχνει καχύποπτα τους ίσκιους της νύχτας. Και η μία σκέψη έφερνε την άλλη· ένα ποτάμι από δυσάρεστους συνειρμούς παρόμοιους με εκείνους που συχνά τον απασχολούσαν στην Πόλη και γέμιζαν τις

νύχτες του με αγωνία για το μέλλον αυτού του άμοιρου τόπου. Η Φιλική Εταιρεία, η δική του η Εταιρεία, το δικό του το έργο, είχε απλωθεί πολύ και φοβόταν μήπως άρχιζε να τρώει τα ίδια της τα παιδιά, σαν τον Κρόνο. Φοβόταν για τα στεγανά της, για τους κιοτήδες που θα λύγιζαν, για τους λιγόψυχους που θα την ξεπουλούσαν, για την άδικη μοίρα, που μπορούσε να τους περάσει όλους από λεπίδι πάλι. Αλλά πιο πολύ τον τελευταίο καιρό φοβόταν τις φήμες που ήθελαν τον πασά των Ιωαννίνων να έχει μάθει το μυστικό τους. Ως τότε παρηγοριόταν με τη σκέψη πως ήταν λόγια του κόσμου μονάχα, αφού ο Αλής θα τους είχε καταδώσει στην Πύλη αν ήξερε κάτι. Εκείνη τη στιγμή, όμως, μέσα στη νυχτερινή ταραχή του, ο νους του παρέλυσε από μίαν ανατριχιαστική σκέψη. Με το απέραντο δίκτυο κατασκόπων που διέθετε αυτός ο δόλιος πασάς, δεν αποκλειόταν να γνώριζε τα πάντα και να είχε καταστρώσει σχέδια γι αυτούς. Η σκέψη της προδοσίας έπεσε τότε σαν κεραυνός πάνω στο τρικυμισμένο μυαλό του.

«Λες;» μουρμούρισε. «Λες να μας την έχουν στημένη να μας ξεκάμουν; Λες αυτό το ταξίδι να μην είναι τίποτε άλλο από μια παγίδα;»

Οι αόριστοι φόβοι του πήραν ξαφνικά μορφή. Έτσι εξηγούνταν εκείνη η επιμονή των προεστών να κατέβει στον

Μοριά. Φαίνεται πως οι Οθωμανοί είχαν πάρει ομήρους συγγενείς τους και τους είχαν αναγκάσει να στήσουν το σκηνικό της προδοσίας.

Πέταξε το μισοκαπνισμένο τσιγάρο του και όρμησε μέσα. «Πρέπει να τους ξυπνήσω» μουρμούρισε αναστατωμένος. Σ εκείνη τη συνάντηση με τους προεστούς θα πήγαιναν δύο σημαντικά πρόσωπα της Εταιρείας, δύο από τους πρωταγωνιστές της ύπαρξής της, ο Θανάσης ο Τσακάλωφ κι ο ίδιος. Και με τον Νίκο Σκουφά να έχει αποδημήσει εις Κύριον πριν από λίγους μήνες, το χτύπημα θα ήταν καίριο.

Στο δωμάτιο όπου κοιμόταν ο Τσακάλωφ με τον Δημητρόπουλο υπήρχε το απόλυτο σκοτάδι. Κινήθηκε προσεκτικά, αλλά δεν μπόρεσε να αποφύγει ένα σκαμνί που ήταν στη μέση. Ο θόρυβος τον τρόμαξε και τον ίδιο και ίσα που πρόλαβε να δει τη σκιά του Δημητρώπουλου να πετάγεται πάνω και να τον αρπάζει από τον λαιμό.

«Εγώ είμαι, ωρέ» πρόλαβε να του πει.

Εκείνος τον ταρακούνησε λίγο πριν τον αφήσει.

«Τι σκατά γυρεύεις νυχτιάτικα;» τον ρώτησε φουρκισμένος.

Ο Γαλάτης δίστασε, ντράπηκε, σιχάθηκε τον αλαφιασμένο εαυτό του. Τι να του έλεγε αυτουνού; Θα τον περνούσε για αλαφροΐσκιωτο.

«Λάθος έκαμα, ωρέ. Λάθεψα τα δωμάτια» είπε και έφυγε σαν κυνηγημένος. Πήγε βιαστικά στο δικό του, άναψε τη λάμπα πετρελαίου που υπήρχε στον σοφρά και ξάπλωσε με τα ρούχα στο κασελοντίβανο. Με την καρδιά του να χτυπάει σαν ταμπούρλο ακόμα, περιέφερε μηχανικά το βλέμμα του στα ξύλινα δοκάρια της οροφής. Σε μιαν άκρη τους εντόπισε τον ιστό μιας αράχνης. Φαινόταν να περιμένει καρτερικά ν αρπάξει το θύμα της. Σηκώθηκε απότομα από το στρώμα του και με μια γκλίτσα, που βρήκε δίπλα στην μπαλκονόπορτα, τη διέλυσε με μανία. Δεν εκτονώθηκε, όμως, ούτε με τον θάνατο της αράχνης. Έμεινε για πολλή ώρα ακόμα άγρυπνος με την αίσθηση πως κάπου κάποιοι είχαν στήσει μιαν άλλη αόρατη αράχνη κι αυτός ήταν το υποψήφιο θύμα της.

Πολύ πρωί την επόμενη μέρα, με την τσίμπλα στα μάτια, κατέβηκε στην κουζίνα, όπου είχαν μαζευτεί και οι άλλοι. Ύστερα από μια τόσο δύσκολη νύχτα, δεν είχε όρεξη για κουβέντες. Με το ζόρι είπε μια καλημέρα και κλείστηκε στη σιωπή του.

Η Μπινιάραϊνα ακούμπησε μπροστά στον καθένα τους μια τσίγκινη κούπα με κατσικίσιο γάλα και δυο μεγάλες φέτες φρεσκοψημένο ψωμί.

«Φάτε μια μπουκιά να στυλωθείτε» τους προέτρεψε με

φροντίδα, σαν να ήταν παιδιά της. Την υπάκουσαν πειθήνεια και για λίγο ακουγόταν μονάχα το απολαυστικό πλατάγισμα των χειλιών τους.

Κάποια στιγμή ο Δημητρόπουλος διέκοψε την αμήχανη ησυχία. Έριξε την ιδέα να επισκεφθούν τα αρχαία που υπήρχαν στην περιοχή, μέχρι να έρθει η ώρα να συναντηθούν με τους προεστούς.

«Διά να μη λησμονούμε και τι έφκιαχναν οι προ-προ-προπαππούδες μας, μην και διδαχθούμε κι ελόγου μας από την προκοπή και τη γνώση τους» είπε.

Έπειτα από μιαν άθλια νύχτα ο Γαλάτης σκεφτόταν να γυρίσει ξανά στο κρεβάτι του, αλλά ένας περίπατος στα αρχαία της περιοχής ήταν κάτι που δεν μπορούσε να αρνηθεί. Ο πολιτισμός που είχαν κάποτε δημιουργήσει οι πρόγονοί του ήταν η μεγάλη του λατρεία. Διάβαζε την αρχαία ιστορία του Έθνους του με την ίδια λαχτάρα που ρουφούσε τα ποιήματα του Ρήγα του Βελεστινλή και τα «άσματα» του Άγγλου ποιητή Μπάυρον.

Η παρέα αναχώρησε για τον αρχαιολογικό της περίπατο λίγο αργότερα, με τον ήλιο να έχει αρκετά ψηλώσει. Τους ακολούθησε και ο υπηρέτης με λίγα τρόφιμα και δυο φλασκιά νερό για τον δρόμο. Ακολούθησαν το μονοπάτι δίπλα στη θάλασσα, από το οποίο είχαν έρθει στην αγρο-

κία του Μπινιάρη. Στην απόλυτη ησυχία της ναρκωμένης γεναριάτικης φύσης ακουγόταν μονάχα το μурμουρητό της θάλασσας και τα κρωξίματα κάποιων γλάρων, που αγωνίζονταν να βρουν την τροφή τους πάνω στο κύμα.

Ύστερα από κάνα τέταρτο της ώρας μπήκαν μέσα σ' έναν ελαιώνα. Ο Δημητρόπουλος στάθηκε τότε για λίγο για να «κάνει το νερό του», όπως είπε. Λίγο πιο πέρα σταμάτησε και ο Τσακάλωφ. Αυτός ήθελε να θαυμάσει το τοπίο.

Ο Γαλάτης δεν έδωσε σημασία και συνέχισε να προχωράει αργά με σκυμμένο το κεφάλι, βυθισμένος στις σκέψεις του. Εκτός από τη σύναξη με τους προεστούς είχε και τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη να τον βασανίζει. Αργά ή γρήγορα θα έπρεπε να τον αντιμετωπίσει κι αυτόν. Δεν θα ήταν και τόσο εύκολο να πείσει το αγύριστο κεφάλι του να συμβιβαστεί με τα πενήντα χιλιάδες γρόσια που του πήγαιναν, αντί για το εκατομμύριο που είχε απαιτήσει. Άντε τώρα να του εξηγήσεις πως τα χρήματα δεν τα έδινε ο τσάρος, όπως του είχαν φουσκώσει τα μυαλά οι διάφοροι καλοθελητάδες, αλλά ήταν οικονομική βοήθεια βγαλμένη από το σεντούκι του Παναγιώτη Σέκερη, να ναι καλά ο άνθρωπος.

Κάποια στιγμή στράφηκε προς τα πίσω, για να μοιραστεί τις έγνοιες του με τον Τσακάλωφ, αλλά τότε βρέθηκε μπροστά στην πιο μεγάλη έκπληξη της ζωής του. Άνοιξε

διάπλατα τα μάτια του χωρίς να μπορεί να πιστέψει πως αυτό που έβλεπε ήταν δυνατόν να συμβαίνει. Η πραγματικότητα, όμως, διέλυσε αστραπιαία κάθε αμφιβολία του. Αντίκρυ του έχασκε, όμοια με το στόμιο της κόλασης, η κάννη της κουμπούρας του Δημητρόπουλου. Την είδε απλώς να εκपुरσοκροτεί και στα ελάχιστα δευτερόλεπτα –όσο διάρκεσε η λάμψη του θανάτου– κατάλαβε πως η προδοσία, την οποία διαισθανόταν μέρες τώρα, ερχόταν από χέρι συντροφικό. Αλλά και ο Τσακάλωφ; Κι αυτός ακόμα; Ήταν το τελευταίο του παράπονο στη ζωή. Μετά ένιωσε έναν τσουχτερό πόνο στο στήθος και τη σάρκα του να σκίζεται από καυτό μολύβι. Δεν έπεσε αμέσως. Στάθηκε στα πόδια του κι όρμησε στον φονιά του με γυμνό σπαθί. Η άλλη κουμπούρα τότε, που κρατούσε στο αριστερό του χέρι ο Δημητρόπουλος, ξέρασε κι αυτή το βόλι της. Βρήκε το λαβωμένο κορμί του Γαλάτη, που τελικά σωριάστηκε στο λασπωμένο χώμα.

«Ααα! Με εφάγατε! Τι σας έκαμα;» είπε ψυχορραγώντας.

Ο Δημητρόπουλος, ο σκληροτράχηλος οπλαρχηγός, που ήταν μαθημένος στα θανατικά, εντελώς αναπάντεχα λύγισε κι εκείνος. Τον πήραν τα δάκρυα.

«Δεν είχαμε άλλον τρόπον να γλιτώσουμε από την ανοι

κονόμητον επιπολαιότητά σου» είπε γονατίζοντας δίπλα στο θύμα του.

Ο Γαλάτης έζησε περίπου δεκαπέντε λεπτά ακόμα και πότισε με άφθονο αίμα την υγρή γη της Πελοποννήσου. Αυτά τα δεκαπέντε λεπτά ήταν το χειρότερο μαρτύριο στη ζωή του Τσακάλωφ. Η εντολή, όμως, να τον «χαλάσουν» είχε αποφασισθεί ομόφωνα από το Συμβούλιο. Εκείνος είχε αρνηθεί στην αρχή να γίνει ένας τέτοιος φόνος, αλλά ο Γαλάτης ήταν ανεξέλεγκτος πια. Μετά τον τελευταίο του εκβιασμό ότι θα τα έλεγε όλα στους Οθωμανούς αν δεν του ανέθεταν την αρχηγία, δεν μπορούσε να μη συμφωνήσει με τους άλλους.

«Κι εσύ, ωρέ Θανάση;» ακούστηκε τότε ασθενική η φωνή του Γαλάτη.

Βουρκωμένος ο Τσακάλωφ ζύγωσε κοντά του συντετριμμένος.

«Μόνος σου έφαες το κεφάλι σου, ωρέ Νικόλα. Η αλαζονεία και ο αφύς χαρακτήρας σου σε φάγανε».

«Τσάμπα πάω, ωρέ! Ήθελα ν' αποθάνω διά το Γένος, διά την καινούργια πατρίδα» μουρμούρισε εκείνος.

Ο Δημητρόπουλος σηκώθηκε στα πόδια του, σφούγγισε τα μάτια του και θυμήθηκε πάλι τον σκληρό εαυτό του. Μετά την πρώτη συγκίνηση σκεφτόταν πως δεν έπρεπε να

τον λυπούνται. Η Εταιρεία δεν μπορούσε να αντέξει άλλο τους εκβιασμούς του.

«Ο υπηρέτης!» φώναξε τότε, διακόπτοντας τους συλλογισμούς του. Μέσα στη φορτισμένη ατμόσφαιρα που είχε δημιουργήσει το φονικό του Γαλάτη, αυτόν τον είχε ξεχάσει. Κοίταξε γύρω του και τον είδε να τρέχει στο μονοπάτι προς την Ερμιόνη. Η αντίδρασή του τον αιφνιδίασε. Από έναν υπηρέτη δεν περίμενε κάτι τέτοιο. Φανταζόταν πως θα ζάρωνε πίσω από κανένα δέντρο, φοβισμένος, και δεν θα ζητούσε ποτέ να μάθει τον λόγο του φονικού. Θα του έριχνε να τον ξεκάνει κι αυτόν, αλλά οι κουμπούρες του ήταν άδειες. Είχε ξοδέψει και τα δυο του βόλια πάνω στον Γαλάτη.

«Φεύγουμε από δώθε» φώναξε στον Τσακάλωφ. «Αυτό το θρασίμι μπορεί να μας σπιουνέψει στην εξουσία».

Ο Τσακάλωφ αντιλαμβανόταν τη σοβαρότητα του προβλήματος, αλλά δεν κουνήθηκε από τη θέση του. Απέμεινε να κοιτάζει τον άνθρωπο που ψυχορραγούσε και μουρμούριζε κάτι που έμοιαζε με τελευταία επιθυμία ή με κατάρα για τους φονιάδες του.

«Άιντε, ξεμπέρδευε» του φώναξε πάλι ο Δημητρόπουλος.

Εκείνος γύρισε και τον αγριοκοίταξε.

«Ούτε σκυλί να ταν, ωρέ Παναή. Κι αυτό θα στεκόμαστε να το θάψουμε μέσα στη γης» είπε αγανακτισμένος. «Τούτος έχει κάμει καλά διά το Γένος. Κάποτε η ελεύθερη πατρίδα μπορεί να ρίξει το ανάθεμα πάνω μας οπού τον εφάγαμε, να ξεύρεις. Θα σταθούμε πλάι του. Ως να παραδώκει το πνεύμα του εις τον παντοδύναμο Θεό του και ύστατο Κριτή μας».

Ο Μπινιάρης παραξενεύτηκε όταν είδε τον Τσακάλωφ με τον Δημητρόπουλο να γυρνάνε τόσο γρήγορα πίσω. Κι όταν άκουσε τι είχε συμβεί, κόντεψε να του έρθει κόλπος. Δεν έκανε ερωτήσεις όμως. Αν έτσι είχε αποφασίσει το Συμβούλιο της Εταιρείας, έτσι έπρεπε να γίνει. Η υπακοή στο συμφέρον του Γένους ήταν νόμος για τους Φιλικούς.

«Ας μας συγχωρέσει ούλους μας η θεία χάρη Του» φεθύρισε μονάχα. Σέλωσε τη φοράδα του μετά και ξεκίνησε βιαστικά μαζί με τους άλλους για τον τόπο του φονικού. Μάζεψαν τη σορό, τη μετέφεραν στο χτήμα του και την ενταφίασαν σε έναν σκιερό χώρο, όπου δεν θα την έβλεπε ούτε ο ήλιος ούτε το φεγγάρι. Ο Τσακάλωφ είπε το «Πάτερ ημών» και ο Μπινιάρης έδεσε σε σχήμα σταυρού δυο

στυλιάρια και τα έχωσε στο μαλακό χώμα κοντά στο κεφάλι του νεκρού. Κι αυτή ήταν όλη κι όλη η εξόδιος τελετή για έναν άντρα που πολλοί πίστευαν πως έβαλε μπρος τα γρανάζια για να ξεκινήσει το έργο της η Φιλική Εταιρεία.

Δυο ώρες αργότερα ο Τσακάλωφ με τον Δημητρόπουλο έφευγαν για τη Μάνη καβάλα στ' άλογα που τους είχε εξασφαλίσει ο Μπινιάρης. Όπως συμφώνησε κι αυτός, οι καιροί ήταν πονηροί. Αν ο υπηρέτης τούς κατέδιδε, οι Τούρκοι θα υποπτεύονταν πολλά πίσω από τον φόνο ενός φραγκοντυμένου ξένου και θα έκαναν τον κόσμο άνω κάτω για να συλλάβουν και να ανακρίνουν τους ενόχους.

«Θα μηνύσω ιγώ εις τους προγεστούς να πιστρέψουν εις τα κονάκια των» είπε ο Μπινιάρης.

«Μην κάμεις τον κόπον» του είπε ο Τσακάλωφ. Του εξήγησε μετά πως η σύναξη ήταν ένα πρόσχημα για να παρασύρουν τον Γαλάτη στις ερημιές του Μοριά.

Ταξιδεύοντας με κάθε προφύλαξη, μακριά από πολυσύχναστα μονοπάτια, κατάφεραν να φτάσουν στον πύργο των Μαυρομιχαλαίων μια βδομάδα αργότερα. Τα νέα που τους περίμεναν εκεί δεν ήταν καθόλου ευχάριστα ωστόσο. Ο υπηρέτης τούς είχε τελικά καταδώσει κι οι Τούρκοι τούς έψαχναν παντού.

Ο μπέης τούς υποδέχτηκε κακοδιάθετος κι εκείνος. Τα

πενήντα χιλιάρια που του πήγαν του χάλασαν ακόμα πιο πολύ το κέφι. Δεν έφταναν ούτε για σανό, όχι να φτιάξει στρατό, όπως είπε χολωμένος. Κι ανέτοιμος όπως ήταν, δεν ήθελε να ξεκινήσει έχθρες με τους Τούρκους. Συμβούλεψε τους κυνηγημένους να χαθούν από προσώπου γης μέχρι να ξεχαστεί το φονικό τους.

«Άντεστε εις την Ευρώπη ως να κατακάτσει ο κουρνιαχτός» τους πρότεινε. «Και κείθε Ρωμιούς έχει. Κι ελόγου των εις τα μυστικά της πατρίδος λαχταρούν να κατηχηθούν».

Την επόμενη μέρα ο Δημητρόπουλος έφυγε για τη Στεμνίτσα, όπου είχε δικούς του ανθρώπους, για να τον κρύψουν. Ο Τσακάλωφ τράβηξε προς το Γύθειο. Εκεί μπάρκαρε σ' ένα ρώσικο μπρίκι με προορισμό τη Γένοβα της Ιταλίας. Ταξιδεύοντας προς την αναγκαστική εξορία του ένιωθε πως ο δολοφονημένος Γαλάτης έπαιρνε την εκδίκησή του. Από τον ίδιο προσωπικά, αλλά κι από ολόκληρο το Έθνος. Έστω και προσωρινά, αυτή η υπόθεση τον ανάγκαζε ν' αφήσει πίσω του πολλές εκκρεμότητες στην οργάνωση μιας επανάστασης που προετοιμαζόταν να αντιμετωπίσει τον τυραννικό Γολιάθ της και να επιτύχει το ακατόρθωτο.

2

Μασσαλία Απρίλιος 1819

Ο ΝΕΑΡΟΣ ΛΟΡΔΟΣ ΧΟΛΜΠΟΥΡΓΚ βγήκε νωχελικά από το ξενοδοχείο του και στάθηκε για λίγο στο λιθόστρωτο να χαρεί τον ανοιξιάτικο ήλιο της Μεσογείου. Οι λαμπερές του ακτίνες διαπέρασαν ευεργετικά το κορμί του κι αναστέναξε με αγαλλίαση. Αυτή τη θαλπωρή δεν μπορούσε να τη χορτάσει. Η κρυστάλλινη ατμόσφαιρα της Μασσαλίας και η φρεσκάδα που απέπνεε η φύση γύρω του τον έκαναν να νιώθει άλλος άνθρωπος μακριά από το βροχερό Λονδίνο. Αυτό το υπέροχο συναίσθημα, ωστόσο, το αλλοίωνε μια μάλλον δυσάρεστη εξέλιξη του ταξιδιού του. Ο υπηρέτης του δεν

είχε καταφέρει ακόμα να του βρει καράβι για να συνεχίσει προς την Οθωμανική Ανατολή, που ήταν και ο προορισμός του. Έπειτα από δυο διασκεδαστικές βδομάδες στο Παρίσι είχε τη σιγουριά πως στο λιμάνι της Μασσαλίας δεν θα δυσκολευόταν να βρει πλεούμενο για να ολοκληρώσει το όνειρό του· ιδιαίτερα τώρα που οι αιματηροί πόλεμοι στην Ευρώπη είχαν τελειώσει και οι δρόμοι ήταν ανοιχτοί, με τον Ναπολέοντα να αποτελεί πια μια πικρή ανάμνηση για όλους τους. Η πραγματικότητα, όμως, τον είχε απογοητεύσει. Ο υπηρέτης του, ο Τζόναθαν, γυρνούσε άπρακτος κάθε μέρα από το λιμάνι. Αυτός, άλλωστε, ήταν κι ο λόγος που εκείνο το πρωί βρισκόταν ο ίδιος τόσο νωρίς στους δρόμους. Είχε αποφασίσει να τον παραμερίσει και να διαπραγματευτεί προσωπικά με τους ναυτικούς τη μεταφορά του, όσο υποτιμητικό κι αν ήταν αυτό για την κοινωνική του θέση.

Πήρε μερικές βαθιές ανάσες και προχώρησε προς την αριστερή μεριά του κόλπου, όπου ήταν πλαγιοδετημένα τα περισσότερα από τα εμπορικά σκάφη. Τα κατάρτια τους φαίνονταν από μακριά σαν αιωρούμενες λόγχες που κρέμονταν από τον ουρανό ανάμεσα στις δυο άκρες του λιμανιού: το φρούριο του Αγίου Ιωάννη από τη μια και τους κήπους Φαρώ από την άλλη. Η εικόνα σε προϊδέαζε για κάτι εξωπραγματικό, αλλά μέσα στις αποβάθρες δεν υπήρχε ίχνος

από τα περίεργα πράγματα που μπορούσες να πλάσεις με το μυαλό σου. Υπήρχε σκόνη μονάχα και τεράστιες ντάνες σακιά, μακριές σειρές από βαρέλια, κάρα βαρυφορτωμένα και άφθονος ιδρώτας που έρρεε από τα μισόγυμνα κορμιά των αχθοφόρων. Η οχλαγωγία ήταν απίστευτη. Ένα διαρκές βουητό που θύμιζε μελίσσι.

Παρόμοιες εικόνες ο νεαρός λόρδος είχε ζήσει και στο Λονδίνο, όταν φοιτητής περιδιάβαινε συχνά τις αποβάθρες του Τάμεση. Αλλά τότε δεν έδινε καμιά σημασία στην καθημερινότητα του λιμανιού, ούτε στους εργάτες ούτε στα καράβια. Τον ενδιέφεραν οι μικρές «πεταλούδες», που περφέρονταν εκεί για να ικανοποιούν αντρικές επιθυμίες.

Με τον Τζόναθαν να του ανοίγει δρόμο, προχώρησε αργά ανάμεσα στο βουερό ποτάμι των φορτίων και των ανθρώπων. Δεν ήξερε πώς έπρεπε να είναι το πλοίο που αναζητούσε. Με το ένστικτό του πιο πολύ προσπαθούσε να ξεχωρίσει εκείνο που θα τον μετέφερε στους τόπους στους οποίους είχε γεννηθεί κάποτε η αρχαία ελληνική σοφία. Απλώς κοιτούσε προς τη θάλασσα με το βλέμμα του πάνω στις σκούνες, στα μπρίκια, στις γολέτες, στα τρεχαντήρια και στις μπρατσέρες μέχρι που κάποια στιγμή κόλλησε σε μια τρικάταρτη σκούνα. Στην πρύμη της κυμάτιζε η ρώσικη σημαία. Ο υπηρέτης του έσμιξε τα φρύδια του όταν τον είδε

να την κοιτάζει με διερευνητική ματιά. Το έβρισκε παράλογο να ταξιδέψουν με καράβι της Ρωσίας, της μεγάλης ανταγωνίστριας της Αγγλίας στη Μεσόγειο. Την προσοχή του νεαρού λόρδου, ωστόσο, είχε τραβήξει το όνομα που ήταν γραμμένο στην πλώρη του καραβιού: «ΠΟΣΕΙΔΩΝ». Αυτό το όνομα και αυτά τα γράμματα πρόδιδαν μιαν άλλη χώρα και μιαν άλλη εποχή, που γνώριζε καλά από τις σπουδές του.

Για λίγο απόμεινε να παρατηρεί τους ρακένδυτους λιμενεργάτες που ανεβοκατέβαιναν το φαρδύ μαδέρι του καραβιού με σακιά φορτίου στους ώμους τους. Του έριχναν κι εκείνοι λοξές ματιές και κοιτούσαν με φθόνο το ατσάλακωτο εκδρομικό κουστούμι του και τις καλογουλισμένες του μπότες. Ένιωσε άσχημα, αλλά ύστερα από ένα λεπτό αμήχανης αδράνειας θύμισε στον εαυτό του πως στο εξής αυτή θα ήταν η καθημερινότητά του στην περιπέτεια που αναζητούσε. Θα είχε να κάνει με ανθρώπους κατώτερης τάξης, με εργάτες της γης και της θάλασσας και με αγράμματος δούλους ισχυρών αφεντάδων.

Πάτησε αποφασιστικά το πόδι του στο μαδέρι και το διέσχισε προσεκτικά, βήμα βήμα, για να μη βρεθεί στη θάλασσα σπρωγμένος από κανέναν κακεντρεχή λιμενεργάτη. Όταν βρέθηκε στο κατάστρωμα, έπεσε πάνω σ' ένα

τσούρμο από ναυτικούς που τον λόγχιζαν με τα καχύποπτα βλέμματά τους. Ήταν εξοργιστική η αγένεια με την οποία τον κοιτούσαν. Τους κοίταξε κι αυτός σαστισμένος, χωρίς να ξέρει με ποιον τρόπο να αντιδράσει στις επίμονες ματιές τους. Οι πιο πολλοί ήταν νεαροί, συνομήλικοί του. Αγόρια ξερακιανά, με πρόσωπα καψαλισμένα από τον ήλιο και την αλμύρα της θάλασσας.

Παρασυρμένος από την αδιακρισία τους, τους κοίταξε κι αυτός με το ίδιο επίμονο και ερευνητικό βλέμμα. Όλοι τους φορούσαν ρούχα με την ελκυστική γραφικότητα των ανθρώπων της Ανατολής. Βράκες μακριές ως τη γάμπα, πουκάμισα φαρδομάνικα, μέσα στα οποία έπλεε το κορμί τους, πλατιά ζωνάρια στη μέση τους και κόκκινους σκούφους στο κεφάλι τους, εκτός από κάνα δυο, που φορούσαν σαρίκια. Χωρίς καμιά εξαίρεση είχαν όλοι τους μακριά μαλλιά, που έπεφταν κυματιστά στους ώμους τους. Όπως ήταν μπερδεμένα κι αχτένιστα, έδιναν όψη αγριωπή στα θαλασσοδαρμένα τους πρόσωπα.

Διατηρώντας το αγέρωχο ύφος του –όσο του είχε απομείνει από αυτό– είπε τη λέξη που ήταν γνωστή σε όλα τα πέρατα των θαλασσών της γης: «Κάπτουν». Έκπληκτος τότε άκουσε να του μιλούν με σεβασμό αταίριαστο με την αγριωπή τους εμφάνιση. Σίγουρα δεν κατάλαβε τίποτε απ

όσα του είπαν, αλλά ο ήχος των λέξεων του φάνηκε οικείος. Έμοιαζε με τον ασθενικό αντίλαλο μιας αρχαίας γλώσσας που υπήρχε μέσα στα πανεπιστημιακά του συγγράμματα. Τους χαμογέλασε πλατιά για να δείξει τα φιλικά του αισθήματα.

«Κάπτουν» ξαναείπε. Κάποιος τότε απ' αυτούς του έδειξε με το δάχτυλό του προς την πρύμη. Έστρεψε το βλέμμα του προς την κατεύθυνση του χεριού του και είδε έναν άντρα καμιά τριανταπενταριά χρονών ακουμπισμένο στην κουπαστή. Κάπνιζε αδιάφορα το μακρύ του τσιμπούκι. Κινήθηκε προς το μέρος του, νιώθοντας πρώτη φορά στη ζωή του τόσο τρακαρισμένος. Δεν ήταν σίγουρος αν αυτό οφειλόταν στην απόμακρη έκφραση του καπετάνιου ή στην αδημονία τη δική του να βρει καράβι. Τα απέραντα αποθέματα εγωισμού, ωστόσο, με τα οποία είχε ανατραφεί τον βοήθησαν να αποκτήσει ξανά την αυτοπεποίθηση του Άγγλου αριστοκράτη. Όταν πλησίασε τον ναυτικό, του έριξε μιαν αγέρωχη ματιά, σαν να είχε έρθει να προσφέρει χάρη παρά να ζητήσει.

Ο καπετάνιος έστριβε το παχύ του μουστάκι, καθώς τον περιεργαζόταν με καχυποψία, όπως είχαν κάνει και οι ναύτες του. Φαινόταν να εξετάζει με επιμονή το είδος της ενδυμασίας του.

«Ίνγγλις;» ρώτησε μιλώντας πρώτος. Στη χροιά της φωνής του φάνηκαν αμέσως και οι κακές του προθέσεις. Αν ο λόρδος Χόλμπουργκ γνώριζε τις πικρές εμπειρίες του καπετάνιου στην αγγλική φυλακή, ίσως απέφευγε να αναφέρει την εθνικότητά του.

«Ίνγγλις» επιβεβαίωσε με έπαρση.

Ο καπετάνιος έσμιξε τα φρύδια του και τον κοίταξε με κακεντρέχεια. Το μίσος του για τους Άγγλους δεν θα σβηνόταν ποτέ. Ήταν ναύτης ακόμα όταν τον αιχμαλώτισαν. Δεν είχε ιδέα από τους πολέμους τους, ούτε από τον Ναπολέοντα ούτε από τους αποκλεισμούς που επέβαλλαν. Ήξερε μονάχα πως πήγαιναν φορτίο σε γαλλικό λιμάνι και οι Άγγλοι τούς βούλιαζαν.

Στην αρχή είπε να αγνοήσει τον ενοχλητικό επισκέπτη του, αλλά τελικά από το στόμα του βγήκαν μερικές κοφτές κουβέντες, που από τον ήχο τους και μόνο καταλάβαινες το πικρό περιεχόμενό τους. Για να μην αφήσει καμιά αμβολία στον ανεπιθύμητο επισκέπτη του, κούνησε το κεφάλι του πέρα δώθε, αδιάφυστο σημάδι πως δεν είχε καμιά όρεξη να κουβεντιάσει μαζί του, πόσο μάλλον να του κάνει οποιαδήποτε εξυπηρέτηση.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ θα τον έλιωνε ευχαρίστως κάτω από την μπότα του, αλλά προτίμησε να καταπιεί την προ

σβολή. Τον ρόλο τους σ αυτή την υπέρβαση που αναγκάστηκε να κάνει έπαιξαν ο ήχος της γλώσσας στην οποία μίλησε ο αγροίκος ναυτικός και το όνομα «ΠΟΣΕΙΔΩΝ» που υπήρχε στην πλώρη της σκούνας. Η ρώσικη σημαία δεν σήμαινε τίποτα για την εθνικότητα του σκάφους. Μετά τη Συνθήκη Κιουτσούκ Καϊναρτζή οι Έλληνες καραβοκυραίοι είχαν το ελεύθερο από την Υψηλή Πύλη να την υψώνουν στις πρύμες των καραβιών τους. Ο λόρδος Χόλμπουργκ δεν είχε αμφιβολία πως η σκούνα ήταν ελληνική και κάπου στον Μοριά ή στα νησιά του Αιγαίου θα κατέληγε.

«Έλληνας;» ρώτησε στα αγγλικά, όσο πιο ευγενικά του επέτρεπε ο θυμός του. Ο καπετάνιος δεν του έδωσε σημασία. Είτε γιατί δεν κατάλαβε ή γιατί δεν είχε καμιά όρεξη να μιλήσει μαζί του. Για να τον εξευμενίσει τότε ο Άγγλος, έβγαλε από την τσέπη του ένα πουγκί με χρυσά τάλιρα και το έπαιξε πάνω στη δεξιά του παλάμη.

Ο καπετάνιος τού έριξε βλέμμα αρπακτικού. Το χρυσάφι ήταν αληθινός πειρασμός και για μια στιγμή φάνηκε να τον μαλακώνει. Όχι για πολύ όμως. Ακόμα κι αν δεν μισούσε τους Άγγλους, ακόμα κι αν ο ξένος ήταν ένας απλός περιηγητής, δεν γινόταν να τον πάρει σ ένα καράβι γεμάτο παράνομα όπλα κι ανθρώπους κυνηγημένους από την αυστριακή αστυνομία και τους Οθωμανούς. Με μια απότομη

χειρονομία έδειξε στον ξένο να πάρει από μπρος του το πουγκί του και να το βάλει ξανά στην τσέπη του.

Αυτή η ταπεινωτική απόρριψη έκανε έξαλλο τον νεαρό λόρδο. «Γιε σκύλας, δούλε των Οθωμανών» μουρμούρισε και τίναξε προς τα πίσω το κεφάλι του με θιγμένη αξιοπρέπεια. Πήγε τότε να βγάλει από την τσέπη του και να του τρίψει στα μούτρα το φερμάνι που είχε προμηθευτεί από την Πόλη με την υπογραφή του ίδιου του Μεγάλου Βεζίρη, αλλά ακόμα και μέσα στον θυμό του θυμήθηκε πως δεν είχε καμιά ισχύ στα γαλλικά λιμάνια. Ήταν στην κρίση τού κάθε αγροίκου καπετάνιου αν θα τον έπαιρνε μαζί του ή όχι. Με μια τελευταία φαρμακερή ματιά γύρισε κι έφυγε βρέζοντας σαν μαουνιέρης του Τάμεση. Ήταν το μόνο που του έμενε για να παρηγορήσει την πληγωμένη του αξιοπρέπεια.

Βγήκε στον ντόκο σπρώχνοντας τους ναυτεργάτες πάνω στο μαδέρι, σαν αφηνιασμένος ταύρος. Θορυβημένος ο Τζόνναθαν έτρεξε ξωπίσω του, αλλά εισέπραξε μονάχα την οργή τού κυρίου του.

«Εσύ φταις για όλα» ξέσπασε ο λόρδος Χόλμπουργκ επάνω του.

Υπομονετικά ο Τζόνναθαν άκουγε έκπληκτος τα απαξιωτικά λόγια του κυρίου του, που του καταλόγιζε ευθύνες για την ανικανότητά του να του βρει καράβι.

«Με έβαλες στη δυσάρεστη θέση να παζαρέψω με αχρείους Έλληνες. Αυτόν τον άξεστο λαό αθλών και αγραμμάτων» είπε μουγκρίζοντας σχεδόν.

Απ όσο ήξερε ο Τζόναθαν, ο λόρδος είχε μεγάλη αγάπη για τον πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας και όταν αποτόλμησε να του το θυμίσει δέχτηκε ξανά την οργή του.

«Δεν είμαι θυμωμένος με τους αρχαίους Έλληνες, Τζόναθαν. Με τους Νεοέλληνες τα έχω. Αυτά τα σκουλήκια, που δεν αξίζουν να λέγονται απόγονοι των σοφών προγόνων τους» είπε με όσο δηλητήριο διέθετε μέσα του.

Ο Τζόναθαν είχε ελάχιστη μόρφωση. Ούτε που του πέρασε από το μυαλό πως τα υποτιμητικά σχόλια του λόρδου ήταν γραμμένα στα άμπολλα αρνητικά δημοσιεύματα για τους Νεοέλληνες και στα οδοιπορικά των περιηγητών εκείνης της εποχής. Γι αυτό τα απέδωσε στα νεύρα που είχε εκείνη τη στιγμή.

«Ο θυμός σας για τον καπετάνιο νομίζω πως σας κάνει υπερβολικό» αποτόλμησε να του πει.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ είχε συνέλθει κάπως από την έκρηξη του θυμού του και μίλησε πιο ήρεμα τώρα.

«Αν υπερβάλλουν εκείνοι που επισκέφθηκαν και έζησαν για χρόνια σ εκείνον τον τόπο, τότε υπερβάλλω κι εγώ, Τζόναθαν» είπε.

Ο υπηρέτης κούνησε πάλι το κεφάλι του με επιφύλαξη.

«Μα σκουλήκια!» απόρησε. Δεν είχε ξανακούσει τον κύριό του να χρησιμοποιεί τέτοιες εκφράσεις. Ο λόρδος Χόλμπουργκ ένωσε κι αυτός άσχημα που είχε αφήσει τον εαυτό του να παρεκτραπεί μπροστά στα μάτια του υπηρέτη του.

«Έχουν γραφτεί και χειρότερα, Τζόναθαν» είπε πιο συγκρατημένα. «Κάποιος Γκαλτ, για παράδειγμα, τους έχει ονομάσει τρωκτικά που λαθροβιούν πάνω στο πτώμα των σπουδαίων προγόνων τους, απομυζώντας την παλιά τους αίγλη».

Ο Τζόναθαν δεν είχε ιδέα ποιος ήταν ο Γκαλτ. Ούτε οι άλλοι που ανέφερε ο λόρδος μέσα στον θυμό του. Αγνοούσε και τι συνέβαινε στον τόπο στον οποίο επρόκειτο να ταξιδέψουν. Αυτός, όμως, είχε πάρει κιόλας το μέρος των κατοίκων του. Τόσα χρόνια υποταγμένος σε κάποιον κύριο κι ο ίδιος, μπορούσε να κατανοήσει τα βάσανα ενός υπόδουλου λαού.

«Σε κάθε νόμισμα υπάρχει και η άλλη του όψη, λόρδε μου» τόλμησε να σχολιάσει με όλο τον σεβασμό που απαιτούσε η θέση του.

Το ίδιο βράδυ ο λόρδος Χόλμπουργκ δοκίμασε την τύχη του στη στεριά. Μετά την απογοήτευσή του στο λιμάνι άκουσε

τον έξυπνο ξενοδόχο του, που τον συμβούλεψε να συναντήσει τους καπεταναίους στις ταβέρνες όπου σύχναζαν. Μέσα στη ευθυμία του κρασιού θα κατάφερνε να κλείσει ευκολότερα μια συμφωνία μαζί τους. Του σύστησε μάλιστα και τις πιο πολυσύχναστες: «Μπουγιαμπές», «Το ερωτευμένο δελφίνι» και «Ο σκύλος που καπνίζει».

Η βραδιά ήταν γλυκιά και δεν πήρε άμαξα. Προτίμησε να περπατήσει ανάμεσα στα πέτρινα καλντερίμια της πόλης, όπου συνήθως κυριαρχούσε το άρωμα του γιασεμιού, του λεμονανθού και της θαλασσινής αύρας. Εκείνο το βράδυ η μυρωδιά ψητού φαριού τα σκέπαζε όλα. Ήταν τόσο έντονη, που του έσπασε τη μύτη. Χωρίς να είναι λάτρης του θαλασσινού φαγητού, ένωσε το στόμα του να υγραίνεται από τα κύματα της καλεστικής μυρωδιάς.

Πολύ σύντομα έφτασε σε μια από τις ταβέρνες που του είχε συστήσει ο ξενοδόχος του. Στην είσοδό της κρεμόταν μια ταμπέλα με έναν σκύλο που κάπνιζε το ναυτικό του τσιπούκι. Από τη μισάνοιχτη πόρτα της ερχόταν καθαρά το βουητό της ευδαιμονίας των θαμώνων που έπιναν, φώναζαν, καβγάδιζαν κι έμεναν μακριά από τα προβλήματα της ζωής.

«Ο κύριος επιθυμεί να περάσει εδώ τη βραδιά του;» ρώτησε με αποστροφή ο Τζόναθαν.

Ο νεαρός λόρδος τού έριξε μια από τις παγερές ματιές του. Με δυο μονομαχίες κιόλας στα είκοσι δύο του χρόνια και κάμπουσους καβγάδες με τους συμφοιτητές του, στους οποίους είχαν δώσει τη λύση οι γροθιές του, αυτή η ταβέρνα έμοιαζε με τόπο κατάλληλο για να εκφράσει ελεύθερα τον ατίθασο εαυτό του. Του έκανε νόημα να τον ακολουθήσει. Κατέβηκε τα λίγα σκαλιά με επιτηδευμένη νωχελικότητα, μόνο και μόνο για να κάνει την παρουσία του αισθητή. Μέσα στη θολή ατμόσφαιρα της μεγάλης σάλας τα χάχανα και τα χωρατά των θαμώνων δεν έπαψαν καθόλου. Δείγμα πως δεν τον πρόσεξε κανένας.

Ο Τζόναθαν κατάφερε να βρει ένα τραπέζι σε μια υπερυψωμένη άκρη της αίθουσας. Ήταν απομονωμένη κάπως και σε έκανε να νιώθεις στο περιθώριο της ευθυμίας, αλλά η πανοραμική της θέα σε αποζημίωνε. Μπορούσες να παρακολουθείς με άνεση όλα όσα συνέβαιναν εκεί μέσα.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ περιέφερε προσεκτικά το βλέμμα του ένα γύρω. Στον χαμηλό φωτισμό του πνιγηρού καπηλειού το πρώτο πρόσωπο που τράβηξε την προσοχή του ήταν μια χαμογελαστή γκαρσόνα. Ερχόταν προς το μέρος τους δροσερή και κουνιστή κρατώντας μια πήλινη κρασοκανάτα στα χέρια της. Προς μεγάλη του έκπληξη ήρθε και την ακούμπησε μπροστά τους. Εκείνος προσπάθησε να της

εξηγήσει στη δική του τη γλώσσα πως δεν είχε παραγγείλει κρασί, αλλά η κοπέλα τον σταμάτησε κουνώντας με νόημα τα χέρια της. Με τον τρόπο της του έδειξε πως καταννούσε το πρόβλημα επικοινωνίας που θα είχαν μεταξύ τους, αλλά αυτό δεν θα χαλούσε την όμορφη βραδιά του. Έφυγε με το μεγάλο της χαμόγελο και σε λίγο επέστρεψε, το ίδιο προκλητικά κουνιστή, με έναν δίσκο γεμάτο πιάτα επάνω του. Ο Άγγλος ευγενής σούφρωσε τα χείλη του όταν διέκρινε τα όστρακα, τις ψητές καραβίδες και τα δυο μπολ με σούπα. Θα προτιμούσε ένα καλοψημένο φιλέτο κι ένα μεγάλο ποτήρι μπίρα, αλλά και πάλι η νεαρή δεν του έδωσε καμιά ευκαιρία να εκφράσει τις επιθυμίες του. Άπλωσε τα πιάτα στο τραπέζι και τον κοίταξε στα μάτια με τρυφερή αυστηρότητα, σαν να του έλεγε πως, αν δεν τον ικανοποιούσαν όλα αυτά τα πλούσια και γευστικά εδέσματα του νότου, τότε έπρεπε να αναζητήσει αλλού, σε άλλη πόλη ή σε άλλη χώρα, τη γαστρονομική του τύχη.

Ο νεαρός λόρδος ένωσε κατατροπωμένος από τη γοητεία της. Ούτε να την ευχαριστήσει δεν κατάφερε από τη σαστιμάρα του. Απόμεινε να την κοιτάζει με το στόμα μισάνοιχτο, προσπαθώντας να θυμηθεί τι προέβλεπαν οι καλοί τρόποι για την περίπτωση.

Από την αμηχανία του τον έβγαλε τότε μια ευγενική

φωνή. Ξεχώρισε μέσα στη βαβέλ των γλωσσών των ναυτικών και είχε την εντύπωση πως απευθυνόταν σ εκείνον.

«Σας σέρβιραν το καλύτερο μενού του μαγαζιού» άκουσε να του λέει. Τα αγγλικά ήταν άψογα, σαν κι εκείνα που θα άκουγες στις φιλολογικές λέσχες του Λονδίνου.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ γύρισε αργά αργά και μέσα στο ημίφως του μαγαζιού ξεχώρισε στο διπλανό του τραπέζι έναν ώριμο άντρα γύρω στα τριάντα πέντε με μάτια γαλανά που έφεγγαν σαν πυγολαμπίδες. Από τα πλούσια, κάπως ατημέλητα μαλλιά του και από το κόκκινο μαντίλι γύρω από τον λαιμό του η πρώτη του εντύπωση ήταν πως είχε να κάνει με κάποιον ζωγράφο. Του έλειπε, ωστόσο, το ονειροπόλο ύφος του δημιουργού. Φαινόταν άνθρωπος πεζός, δεμένος με την καθημερινότητα της ζωής και τα άμεσα προβλήματά της.

«Κι αυτή είναι η καλύτερη φάρόσουπα σε όλο τον κόσμο» συνέχισε αμέσως ο άγνωστος.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ δεν μπορούσε να πιστέψει τόσο αδιακρίσια. Παρά την ενόχλησή του, ωστόσο, κοίταξε προσεκτικότερα τον αυτόκλητο διαφημιστή των εδεσμάτων της ταβέρνας, μήπως πίσω από το πρόσωπό του κρυβόταν ο καπετάνιος που αναζητούσε. Το παρουσιαστικό του, όμως, πρόδιδε άνθρωπο καλλιεργημένο. Δεν είχε καμιά

σχέση με την αγραμματοσύνη των ναυτικών ούτε με τη σκληρή τους στόφα. Κι αυτό ήταν αρκετό για να ελαχτίστοποιήσει το ενδιαφέρον του για τον ξένο. Έπαψε να του δίνει σημασία.

Εκείνος σηκώθηκε τότε από τη θέση του και με μια χαριτωμένη κίνηση έκανε μια βαθιά υπόκλιση.

«Ζακ Μπουλβίλ. Στις υπηρεσίες σας» είπε σε άπταιστα γαλλικά αυτή τη φορά.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ έσμιξε τα φρύδια του. Τώρα ήταν ολοκληρωτικά μπερδεμένος για την εθνικότητα του ξένου. Κάτι που, ωστόσο, δεν μεγάλωσε καθόλου το ενδιαφέρον του για εκείνον.

«Στην υπηρεσία μου!» είπε ειρωνικά. «Δεν μου φαίνεστε ικανός για κάτι τέτοιο!»

Ο ξένος δεν έδειξε να προσβάλλεται. Το ακατάδεκτο ύφος του Άγγλου, το εβένινο μπαστούνι του και το ακριβό ντύσιμό του πρόδιδαν αριστοκράτη. Ήξερε καλά πόσο υπερόπτες ήταν όλοι τους! Είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Αγγλία, όταν ο Γάλλος πατέρας του εγκατέλειψε την Αγγλίδα μητέρα του. Εκείνη την ώρα, ωστόσο, δεν σκόπευε να βάλει το θηρίο του δικού του εγωισμού να αλληλοφωγωθεί με αυτό του λόρδου. Δεν είχε καμιά αμφιβολία για το τι τον έφερνε μέσα στο κρασοπουλειό και δεν ήθελε να

χάσει την ευκαιρία. Χωρίς να δίνει σημασία στα προσβλητικά του λόγια, χαμογέλασε με κατανόηση κι έκανε κάτι που κυριολεκτικά αιφνιδίασε τον λόρδο: Με μια καινούργια υπόκλιση ήρθε και κάθισε ακριβώς απέναντί του.

«Αν πρόκειται για το ταξίδι σας προς την Ανατολή, τότε οι υπηρεσίες μου σίγουρα μπορούν να αποδειχτούν πολύτιμες» του είπε σκύβοντας προς το μέρος του, σαν να του εκμυστηρευόταν κάποιο πολύτιμο μυστικό.

Ο νεαρός λόρδος παραδέχτηκε μέσα του πως αυτός ο άνθρωπος είχε τον τρόπο του να σε κάνει να τον προσέξεις. Η φιλική του διάθεση, ωστόσο, δεν ήταν αρκετή για να τον παρασύρει να γίνει εύκολη λεία στις προθέσεις του. Κατά πάσα πιθανότητα πρέπει να ήταν υστερόβουλες. Αν αλήθευαν όσα είχε ακούσει, στα λιμάνια δρούσαν πολλοί και διάφοροι τυχοδιώκτες. Παρ' όλες τις επιφυλάξεις του, ωστόσο, η αναφορά στο ταξίδι του στην Ανατολή κέντρισε το ενδιαφέρον του.

«Σαν πώς πολύτιμες δηλαδή;» ρώτησε όσο πιο αδιάφορα μπορούσε. Ύστερα απ' αυτό είχε κατά κάποιον τρόπο αποδεχτεί σιωπηρά και την εισβολή του άλλου στον χώρο του τραπέζιού του.

«Για να βρείτε το καράβι που ψάχνετε, ας πούμε» διευκρίνισε τότε ο Ζακ Μπουλβίλ.

Για τον λόρδο Χόλμπουργκ αυτή ήταν μια καινούργια έκπληξη. Τον έκανε να μαλακώσει κι άλλο. Απέφυγε, ωστόσο, να δείξει το έντονο ενδιαφέρον του. Το βρετανικό του φλέγμα τον βοήθησε να το κρατήσει καλά κρυμμένο κάτω από την ψυχρή μάσκα του προσώπου του.

«Έχω ταξιδέψει πολύ και γνωρίζω πρόσωπα και πράγματα σ' αυτό το λιμάνι» πρόσθεσε ο Ζακ Μπουλβίλ σε μια πρώτη προσπάθεια ν' ανέβει κι άλλο στα μάτια του λόρδου.

«Κι αυτό σας δίνει το δικαίωμα να κάνετε τον... μάγο;» τον ρώτησε εκείνος με το ειρωνικό ύφος που χρησιμοποιούσε πάντα για να υποβαθμίζει την υπεροχή του άλλου.

Ο Ζακ Μπουλβίλ χαμογέλασε με νόημα.

«Πράγματι, η γνώση μοιάζει με μαγεία αν δεν την κατέχεις» του είπε, ανταποδίδοντας την ειρωνία.

«Και ποια είναι η δική σας γνώση σχετικά μ' εμένα;» ρώτησε ο λόρδος αληθινά περίεργος τώρα.

«Grand tour» είπε τότε ο Ζακ Μπουλβίλ και για πρώτη φορά ο λόρδος Χόλμπουργκ χαμογέλασε εκείνο το βράδυ. Ο άγνωστος ήξερε σίγουρα πολλά για τους νεαρούς Άγγλους αριστοκράτες και τους γόνους των εύπορων οικογενειών που, κατ' έθιμο πια, έκαναν ένα μεγάλο ταξίδι στην Ευρώπη, πριν αναλάβουν την ευθύνη να διοικήσουν μίαν αυτοκρατορία στην οποία ο ήλιος δεν έδυε ποτέ.

«Πώς είπατε ότι σας λένε;» ρώτησε τότε τον ξένο με αληθινό ενδιαφέρον.

«Ζακ Μπουλβίλ» είπε εκείνος και έτεινε το χέρι του προς το μέρος του.

«Λόρδος Γουίλιαμ Χόλμπουργκ» είπε τότε κι ο νεαρός αριστοκράτης. «Υποθέτω πως θα ξέρετε και προς τα πού κατευθύνομαι!» πρόσθεσε αμέσως μετά, δείχνοντας πως τον διασκέδαζε πια το παιχνίδι των εικασιών.

Αυτό το ερώτημα ήταν ακόμα πιο εύκολο να απαντηθεί από τον Μπουλβίλ. Τα τελευταία χρόνια –από τους Ναπολεόντειους Πολέμους και μετά– οι περισσότεροι ταξιδιώτες είχαν στραφεί προς την Οθωμανική Ανατολή με προτίμηση τον ελλαδικό χώρο. Σ' αυτό είχε συντελέσει και η μεγάλη άνθηση των κλασικών σπουδών, ιδιαίτερα της ελληνικής αρχαιολογίας, στα πανεπιστήμια της Ευρώπης. Έκρινε, ωστόσο, πως είχε κινήσει αρκετά το ενδιαφέρον του λόρδου και τον άφησε να του αναφέρει εκείνος μόνος του τον προορισμό του ταξιδιού του.

«Βοηθήστε με» είπε απλά, σαν να παρέδιδε τα όπλα.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ ένωσε τον ανεπαίσθητο παλμό αγωνίας που υπήρχε στη φωνή του συνομιλητή του. Πριν απαντήσει, παρατήρησε για λίγο ακόμα τον Μπουλβίλ κι αναρωτήθηκε τι να έλπιζε να κερδίσει από τη γνωριμία

τους. Σίγουρα δεν φαινόταν να είναι τυχοδιώκτης, όπως είχε φανταστεί στην αρχή. Μπορούσε όμως να είναι κατάσκοπος. Τον τελευταίο καιρό γράφονταν πολλά στο Λονδίνο για τα σημάδια παρακμής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Υπήρχαν αναφορές για τη φημολογούμενη εξέγερση των υπόδουλων λαών της και το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων να επωφεληθούν από κάποια μελλοντική μοιρασιά, στέλνοντας πράκτορες στις περιοχές του Μοριά, της Ηπείρου και ολόκληρης της Ρούμελης. Αν ο Μπουλβίλ ήταν κάποιος απ' αυτούς, καμία από τις επιδιώξεις του δεν βρισκόταν στα άμεσα ενδιαφέροντά του.

«Προορισμός μου είναι τα μνημεία της αρχαίας Ελλάδας» είπε ύστερα από μικρή σιωπή, προσδιορίζοντας ακριβώς τι θα τον απασχολούσε στο ταξίδι του. Με την αρχαιοκαπηλία να βρίσκεται στο ζενίθ της, οι λέξεις έφτασαν σαν απειλή στ' αυτιά του Ζακ Μπουλβίλ. Νόμισε πως άκουγε μια ξεδιάντροπη ομολογία για το είδος της λείας που τον οδηγούσε στην Ανατολή και κατσούφιασε.

«Αυτά τα μνημεία, ξέρετε, ανήκουν στον τόπο εις τον οποίο φιλοτεχνήθηκαν» είπε απότομα.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ παρατήρησε αμέσως την αλλαγή στο ύφος του και κατάλαβε πού οφειλόταν. Η υπόθεση με τον λόρδο Έλγιν και τα γλυπτά που είχε αρπάξει από

την Αθήνα ήταν νωπή ακόμα. Ο λονδρέζικος Τύπος είχε ασχοληθεί για καιρό με αυτή την υπόθεση και στις λέσχες της αριστοκρατίας ήταν το πιο συνηθισμένο θέμα για συζήτηση. Οι φιλονικίες ήταν ατέλειωτες. Οι υποστηρικτές του Έλγιν ισχυρίζονταν πως οι βάρβαροι κάτοικοι της Αθήνας δεν εκτιμούσαν καθόλου τα αρχαία γλυπτά, ούτε επρόκειτο να τους λείψουν, επειδή δεν είχαν ιδέα από πού προέρχονταν και ποιοι τα είχαν δημιουργήσει. Οι αντίπαλοί του από την άλλη μεριά τον αποκαλούσαν άξεστο και βάνδαλο για τις αγριότητες που είχε διαπράξει πάνω σ' ένα μνημείο σαν τον Παρθενώνα.

«Αναφέρεσθε στην υπόθεση Έλγιν, φαντάζομαι» είπε στον Ζακ Μπουλβίλ. Έφηβος τότε ο λόρδος είχε διαφωνήσει με τον πατέρα του Τζωρτζ Αλεξάντερ Χόλμπουργκ, ο οποίος αρθρογραφούσε μανιωδώς εναντίον του Έλγιν στο *Quarterly Review* του Λονδίνου.

Ο Ζακ Μπουλβίλ έγνεψε καταφατικά.

«Πρόκειται για τραγωδία, για τον χειρότερο βιασμό της ομορφιάς και του κάλλους» είπε με θλίψη.

Ο λόρδος δεν περίμενε τέτοια απάντηση. Είχε σχηματίσει την εντύπωση πως ο Μπουλβίλ είχε πιο πρακτικές ιδέες.

«Το κάλλος είναι για τα μάτια όποιου μπορεί να το

θαυμάσει» του είπε κοφτά. «Λογικό είναι, επομένως, τα γλυπτά να ανήκουν σ αυτούς που γνωρίζουν την αξία τους, σ αυτούς που μπορούν να τα φροντίσουν καλύτερα, σ αυτούς που ξέρουν να τα αγαπούν».

Ο Ζακ Μπουλβίλ ανακάθισε στον πάγκο του στενωχωρημένος. Δεν ήθελε να αρχίσει τη γνωριμία του με τον Άγγλο αριστοκράτη διαφωνώντας μαζί του. Γι αυτή την υπόθεση, όμως, κουβαλούσε έναν χείμαρρο τύψεων μέσα του και δεν ήθελε να σωπάσει.

«Ακόμα κι αν έχετε δίκιο, δεν παύει να πρόκειται για κλοπή» είπε με το ίδιο κοφτό ύφος κι εκείνος.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ έμεινε για λίγο σκεπτικός. Η παρέα με τον ξένο είχε αρχίσει να τον διασκεδάζει.

«Απ ό,τι κατάλαβα, δεν συμφωνείτε με τη μεταφορά τους στην Αγγλία» είπε μόνο και μόνο για να συντηρήσει την κουβέντα του μ αυτό τον περίεργο τύπο που του είχε ρίξει η μοίρα στον δρόμο του.

«Σίγουρα όχι. Είμαι απ αυτούς που θέλουν να τα θαυμάζουν στον τόπο τους» είπε με σταθερή φωνή ο Ζακ Μπουλβίλ. «Αλλά δεν ήταν πάντα έτσι» παραδέχτηκε έπειτα από μια μικρή παύση.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ κατάλαβε πως ο Ζακ Μπουλβίλ είχε κι αυτός τα ένοχα μυστικά του.

«Εγώ ήμουν στο Λονδίνο όταν ο λόρδος Έλγιν έφερε τα γλυπτά του Παρθενώνα» είπε για να τον προκαλέσει.

«Εγώ ήμουν στην Αθήνα μαζί με τον Έλγιν» είπε τότε ο Ζακ Μπουλβίλ. «Στα είκοσι δύο μου συμμετείχα στο έγκλημα που θα με κυνηγάει σε όλη μου τη ζωή».

«Τότε γνωρίζετε αυτή την ιστορία από πρώτο χέρι!» είπε ο λόρδος εντυπωσιασμένος.

Ο Ζακ Μπουλβίλ συνήθως απέφευγε να αναφερθεί σ εκείνα τα χρόνια. Για κάποιον λόγο, όμως, εκείνο το βράδυ ένωσε την ανάγκη να μιλήσει για τη συνενοχή του στην πρωτοφανή λεηλασία που είχε γίνει στα αριστουργήματα της αρχαίας Ελλάδας. Σήκωσε τα χέρια του και τα έδειξε στον λόρδο.

«Με αυτά εδώ βοήθησα να φορτωθούν καράβια ολόκληρα με θησαυρούς της αρχαιότητας. Αργότερα έμαθα πως όλα χρησιμοποιήθηκαν για να στολίσουν παλάτια ηγεμόνων και πλουσίων εμπόρων» είπε με φωνή που έδειχνε όλη του τη μεταμέλεια. «Όταν κατάλαβα τι κρυβόταν κάτω από την ξεθωριασμένη λευκότητά τους, μετάνιωσα, αλλά ήταν αργά πια. Όλες μου οι προσπάθειες να σταματήσω τη λεηλασία αποδείχτηκαν μάταιες. Οι Οθωμανοί δεν έδειχναν την παραμικρή ενόχληση για το πλιάτσικο, ενώ οι κάτοικοι των περιοχών αντιμετώπιζαν κι αυτοί με την

ίδια απάθεια τις κλοπές. Οι περισσότεροι δεν είχαν ιδέα τι σήμαιναν εκείνα τα μάρμαρα».

Ο λόρδος Χόλμπουργκ αδυνατούσε να καταλάβει γιατί ο Ζακ Μπουλβίλ θεωρούσε εγκληματικές εκείνες τις πράξεις του.

«Είναι σε καλύτερα χέρια τώρα στην Αγγλία» τον καθησύχασε.

Η αντίδραση του Ζακ Μπουλβίλ ήταν άμεση. Οι λέξεις βγήκαν αυθόρμητα από το στόμα του:

«Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να βεβηλώνει τα κειμήλια ενός λαού» είπε με πάθος. «Με καμιά δικαιολογία δεν μπορεί να το κάνει».

«Λαού!» αναφώνησε τότε έκπληκτος ο λόρδος. «Ποιανού λαού, κύριε Μπουλβίλ; Δεν υπάρχει ο λαός τον οποίον υπονοείτε. Έχει πεθάνει αιώνες τώρα. Κι ούτε πρόκειται ποτέ του να αναστηθεί. Θάύματα δεν γίνονται, όπως ξέρετε!» Τον είχε πιάσει πάλι το αγγλικό του πείσμα και έγινε προκλητικά απαξιωτικός. «Αυτοί οι άνθρωποι έχουν αποκτηνωθεί από τη μακρόχρονη δουλεία και είναι αδύνατον να βγουν από τη χειμερία νάρκη τους» πρόσθεσε βέβαιος πως αναφερόταν σε κάτι γνωστό σε όλο τον κόσμο.

Ο Ζακ Μπουλβίλ τα χασε με το ανθελληνικό μένος που έδειχνε ο λόρδος. Αιφνιδιάστηκε, αν και δεν ήταν κάτι

πρωτόγνωρο. Το είχε συναντήσει σε όλα σχεδόν τα οδοιπορικά των περιηγητών του ελλαδικού χώρου και τελευταία σ ένα άρθρο στο *Quarterly Review* για τους Νεοέλληνες.

«Έντουαρντ Ντάντγουελ!» είπε αργά σαν να απάγγελλε τραγωδία.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ φάνηκε να συμφωνεί.

«Τα ίδια λένε και όλοι όσοι έχουν πατήσει το πόδι τους σ αυτό που κάποτε ήταν η αρχαία Ελλάδα. Δεν υπάρχει...»

«Αθλιότητες» τον διέκοψε απότομα ο Ζακ Μπουλβίλ. «Αυτό έχουν γράφει: αθλιότητες. Αυτός ο λαός στέκεται ακόμα όρθιος και περιμένει την ημέρα που θα απαλλαγεί από έναν απολίτιστο κατακτητή».

Ήταν η σειρά του λόρδου να τα χάσει με τη θέρμη με την οποία υποστήριζε τους Νεοέλληνες ο συνομιλητής του. Ο χαρακτηρισμός, όμως, «απολίτιστος κατακτητής» τον βρήκε σύμφωνο.

«Σ αυτό έχετε δίκιο» παραδέχτηκε. «Αλλά είστε προκατειλημμένος ή κακά ενημερωμένος για την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι κάτοικοι της περιοχής». Ήταν σίγουρος πως γνώριζε καλά το θέμα. Είχε διαβάσει τα περισσότερα από τα οδοιπορικά που είχαν κυκλοφορήσει και όλοι οι συγγραφείς τους συμφωνούσαν για την απελπιστική κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι Νεοέλληνες.

«Απ' όπου κι αν δείτε το ελληνικό ζήτημα, δεν υπάρχει μέλλον γι' αυτόν τον λαό» επέμεινε μελαγχολικά ο λόρδος. «Μονάχα ένα μακρινό παρελθόν υπάρχει. Και δεν είναι μόνο ο Ντάντγουελ που το λέει. Τα ίδια έγραψαν πρόσφατα πολλοί από τους περιηγητές. Ποιους να σας αναφέρω; Τον Τζελ; Τον Γκαλτ; Τον Μπάρθολντι; Όλοι τα ίδια λένε! Τους αποκαλούν "αχρείους που παραμορφώνουν καθετί στη χώρα των θεών"».

Ο Ζακ Μπουλβίλ είχε περάσει πολύ χρόνο στον Μοριά και γνώριζε καλά το δράμα των δυστυχημένων Νεοελλήνων. Είχαν την ατυχία να γεννηθούνε δούλοι με τη σκιά μιας σπουδαίας προγονικής κληρονομιάς απλωμένη από πάνω τους.

«Μα τι περιμένατε δηλαδή να βρουν όλοι αυτοί οι ονετροπαρμένοι περιηγητές σας στην Ελλάδα;» ρώτησε με συγκαλυμμένη αγανάκτηση τον λόρδο. «Ταξίδεψαν εκεί με τα μυαλά τους φορτωμένα εικόνες από ένα ιδανικό παρελθόν και ένα σωρό ρομαντικές ψευδαισθήσεις. Έψαχναν να βρουν τους πνευματικούς γίγαντες του παρελθόντος. Τι πλάσματα φαντάζεστε ότι θα δημιουργούσε στο τέλος η απογοήτευσή τους εκτός από τα τέρατα που μας περιέγραψαν;»

Ο λόρδος Χόλμπουργκ σήκωσε αδιάφορα τους ώμους

του. Δεν ενδιαφερόταν να βρει εξηγήσεις για το κατάντημα των Νεοελλήνων. Για την ακρίβεια, δεν θα έδινε ούτε ένα σελίνι γι αυτούς. Η αρχαιότητα, η σοφία και οι θησαυροί της αποτελούσαν τη θεότητα που λάτρευε και δεν είχε καμιά διάθεση να τη νοθέψει με τις ατέλειες του παρόντος. Θα είχε σταματήσει τη συζήτηση αν δεν απορούσε για τη φανερή προσπάθεια του συνομιλητή του να δώσει αξία σε ένα παρηκμασμένο έθνος. Δεν μπορούσε να καταλάβει τι ωθούσε έναν Ευρωπαίο σε τέτοια αισθήματα αλληλεγγύης προς κάποιους που δεν την άξιζαν.

«Φαντάζομαι πως περίμεναν να βρουν ανθρώπους που τουλάχιστον θα είχαν συναίσθηση της βαριάς κληρονομιάς τους» είπε ήρεμα αυτή τη φορά.

«Μπα, κάτι πολύ περισσότερο» είπε αμέσως σκωπτικά ο Ζακ Μπουλβίλ. «Εμένα μου φαίνεται πως οι περιηγητές μας περίμεναν να βρουν τον ίδιο τον Πλάτωνα εκεί κάτω. Έχω την εντύπωση πως έλπιζαν να τον συναντήσουν να μιλάει με κανέναν από τους μαθητές του στην Ακαδημία του. Και στην Ακρόπολη μάλλον πίστευαν πως θα αντάμωναν τον Φειδία να διαπληκτίζεται με τον Περικλή για το χρυσάφι στο άγαλμα της Αθηνάς. Λογικό ήταν να απογοητευθούν αφού οι τσοπάνηδες του Υμηττού δεν μπορούσαν να τους ενσαρκώσουν...»

«Ελάτε τώρα! Μην το παρατραβάτε μ' αυτές τις ανοησίες!» τον διέκοψε ο νεαρός λόρδος. «Από μίαν άποψη οι Ευρωπαίοι περιηγητές πήγαν πράγματι στην Ελλάδα για να ζωντανέψουν τις φαντασιώσεις τους, αλλά κι εσάς σας παρασύρει το εκρηκτικό σας ταμπεραμέντο, το οποίο θα έχετε κληρονομήσει από τον Γάλλο πατέρα σας. Μάλλον σε κάποια γωνιά του δικού σας μυαλού υπάρχει ακόμα το αρχαίο κλέος. Δυστυχώς μόνο τα άψυχα μάρμαρα υπάρχουν!»

Η κουβέντα είχε εξελιχθεί τώρα σε μια ιδιόμορφη μονομαχία. Οι δυο συνομιλητές είχαν πεισμώσει και προσπαθούσαν ο ένας να επιβάλει τις απόψεις του στον άλλον.

«Όσοι έγραψαν για τους Νεοέλληνες έκαναν σημαντικά λάθη» επέμεινε ο Ζακ Μπουλβίλ τονίζοντας τις λέξεις του με πάθος. «Το σπουδαιότερο είναι πως σύγκριναν τον αρχαίο πολιτισμό, τον οποίο δημιούργησαν άνθρωποι ελεύθεροι, με τη συμφορά ενός καταπιεσμένου λαού από έναν κατακτητή που δεν πρέπει να ξεχνάτε πόσο αμόρφωτος και άξεστος είναι».

Ο λόρδος Χόλμπουργκ φάνηκε να προβληματίζεται από το επιχείρημα, αλλά δεν ήταν αρκετό για να τον κάνει να υποχωρήσει.

«Η σύγκριση των αρχαίων Ελλήνων με τους σημερινούς βοσκούς είναι πράγματι ατυχής» παραδέχτηκε, «αλλά δεν

μπορώ να συγχωρήσω στους Νεοέλληνες το γεγονός ότι παραμένουν απαθώς υποταγμένοι στους κατακτητές τους επί αιώνες».

«Αν ψάχνετε για ενόχους, αναζητήστε τους στην άλλη μεριά» επέμενε ο Ζακ Μπουλβίλ διατηρώντας το πάθος του. «Σ' αυτούς που καταπιέζουν τους δύστυχους απογόνους των φιλοσόφων που λέτε ότι λατρεύετε».

«Οι Νεοέλληνες έσβησαν από τη ζωή και από τη σκέψη τους το κάλλος τού αρχαίου πολιτισμού τους» επέμεине εκείνος επιτιμητικά. «Έπρεπε να έχουν αποτινάξει τον ζυγό τους καιρό τώρα» πρόσθεσε, τονίζοντας το «Έπρεπε».

Ο Ζακ Μπουλβίλ έγειρε προς τα πίσω απογοητευμένος. Κατάλαβε πως αυτή η συζήτηση δεν έβγαζε πουθενά και δεν θέλησε να τη συνεχίσει, για να μη δυσκολέψει τις σχέσεις του με τον Άγγλο ευγενή.

«Θεωρίες γύρω από ένα ακατόρθωτο “πρέπει”» ψιθύρισε μονάχα σαν να μιλούσε στον εαυτό του.

«Κι εσείς;» τον ρώτησε τότε ο λόρδος Χόλμπουργκ. «Για πού σκοπεύετε να ταξιδέψετε;» Πέρα από τις θεωρίες είχε αρχίσει να λογαριάζει και την ωφελιμιστική πλευρά της γνωριμίας τους. Αυτός ο φανατικός υποστηρικτής των Νεοελλήνων μάλλον θα του ήταν χρήσιμος ως ενδιαμέσος στην επικοινωνία του με τον τοπικό πληθυσμό.

Ο Μπουλβίλ έγενεψε αόριστα.

«Φαίνεται πως έχουμε τον ίδιο προορισμό» του είπε. «Αν το επιτρέψουν οι συνθήκες» πρόσθεσε αμέσως. Η απάντηση ικανοποίησε τον λόρδο.

«Για να βοηθήσετε αυτούς τους δυστυχημένους;» ξανάρωτησε δήθεν με ενδιαφέρον.

Ο Μπουλβίλ έγειρε τότε προς το μέρος του, χαμογελώντας.

«Θα ήθελα να αντιστρέψω το ερώτημα» του είπε. «Θα ήθελα να μου πείτε εσείς ποιος είναι ο πραγματικός λόγος που κάνετε την αρχαία Ελλάδα προορισμό του ταξιδιού σας».

Μέχρι πριν από λίγο ο λόρδος Χόλμπουργκ θα ήξερε ακριβώς τι να απαντήσει σε μια τέτοια ερώτηση. Στον τόπο των αρχαίων Ελλήνων τον οδηγούσε η εικόνα που είχε αποκομίσει από τα πανεπιστημιακά του βιβλία. Σ εκείνη την εποχή της σοφίας, άλλωστε, είχε αφιερώσει τις σπουδές του. Ήταν και το θέλγητρο, βέβαια, του εξωτικού στοιχείου της Ανατολής και το κύρος που θα του προσέδιδε ένα τέτοιο ταξίδι. Δίχως άλλο θα του άνοιγε τις πόρτες σε πολλές φιλολογικές λésxες και κυρίως θα τον έκανε εύκολα μέλος στο περιζήτητο «Athenian Club» του Λονδίνου. Τώρα όμως, μετά τη γνωριμία του με τον αινιγματικό Ζακ

Μπουλβίλ, ένιωθε πως κάτι είχε αλλάξει μέσα του. Δεν θα έλεγε «όχι» να γνωρίσει καλύτερα τους απολίτιστους Νεοέλληνες ή «δυστυχείς απογόνους των αρχαίων σοφών», όπως προτιμούσε να τους αποκαλεί ο συνομιλητής του.

«Η αγάπη μου για το αρχαίο κάλλος με στέλνει εκεί κάτω» είπε στον Ζακ Μπουλβίλ. «Κι όταν επιστρέψω στην πατρίδα μου, δεν έχω σκοπό να κουβαλήσω μαζί μου κανένα από τα αριστουργήματα της αρχαίας Ελλάδας. Δεν είμαι ο αρχαιοθήρας που ίσως φανταστήκατε».

«Τότε πιστεύουμε στους ίδιους θεούς» είπε κι ο Μπουλβίλ ολοφάνερα ικανοποιημένος. «Κι εμένα ο Πλάτωνας με την παρέα του με καλεί εκεί κάτω».

Αυτές οι λίγες λέξεις ήταν αρκετές για να ολοκληρωθεί η μαγική μετάλλαξη των συναισθημάτων που φέρνει τον έναν άνθρωπο κοντύτερα στον άλλον. Ο λόρδος Χόλμπουργκ ένιωθε πως η τύχη τον είχε ανταμείψει σ' αυτό το καπηλειό. Μπορεί να μη συνάντησε τον καπετάνιο που αναζητούσε, αλλά στον δρόμο του βρέθηκε κάτι εξίσου σημαντικό: ένας άνθρωπος με γνώση του τόπου στον οποίο ήθελε να ταξιδέψει. Σήκωσε την πήλινη κούπα του και έκανε μian ευχή που αιφνιδίασε τον Μπουλβίλ.

«Εύχομαι σύντομα να συναντήσουμε μαζί τους θεούς μας» είπε. «Αν επιμένετε να μου προσφέρετε τις υπηρεσίες

σας, αυτή είναι που έχω ανάγκη: να οργανώσετε το ταξίδι μου στην Οθωμανική Ανατολή».

Ο Μπουλβίλ πήρε μια βαθιά ανάσα. «Ειμαρμένη» ψιθύρισε, ευχαριστώντας νοερά την τύχη που τον είχε βοηθήσει. Αυτό ακριβώς έλπιζε να πετύχει πλησιάζοντας τον Άγγλο αριστοκράτη. Για να ευχαριστήσει την απρόβλεπτη θεά, πρόφερε το όνομά της στα ελληνικά, αλλά αυτό δεν εμπόδισε τον λόρδο Χόλμπουργκ να καταλάβει για τι πράγμα μιλούσε. Αυτή τη μυστηριώδη δύναμη, που συχνά ρύθμιζε τις τύχες των ανθρώπων, την είχε συναντήσει στα πανεπιστημιακά του βιβλία με το αρχαιοελληνικό της όνομα. Τη σεβόταν, αλλά δεν της επέτρεπε να παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή του. Για κείνον δεν υπήρχαν τυχαία γεγονότα ούτε θεϊκές συνωμοσίες. Υπήρχε μονάχα ο σωστός ή ο λάθος υπολογισμός και οι συνέπειες των ενεργειών μας.

«Πιστεύετε στ αλήθεια στη μοίρα;» ρώτησε τον Μπουλβίλ απορημένος. Εκείνος απάντησε σιβυλλικά, χρησιμοποιώντας ένα δίστιχο που αποδιδόταν στον Κικέρωνα:

«Τον άντρα με βούληση οι Μοίρες τον οδηγούν. Τον άβουλο οι Μοίρες τον σέρνουν» απάγγειλε με ήρεμο στόμφο. Ήταν εμφανής η προσπάθειά του να εντυπωσιάσει τον λόρδο. Εκείνος ανταποκρίθηκε με τον δικό του ρεαλιστικό τρόπο.

«Θα με πείσετε για την Ειμαρμένη σας αν μου βρείτε πλεούμενο να με ταξιδέψει στον προορισμό μου» του είπε. «Μου το υποσχεθήκατε άλλωστε».

Ο Μπουλβίλ ένιωθε δικαιωμένος που είχε προσεγγίσει τον λόρδο.

«Σύντομα θα σαλπάρουμε για τον Μοριά» του είπε. «Υπό προϋποθέσεις» συμπλήρωσε αμέσως δίνοντας και λίγο μυστήριο στην υπόσχεσή του.

Η Ειμαρμένη ολοκλήρωσε μια σημαντική δουλειά εκείνο το βράδυ. Οι δυο άντρες γιόρτασαν το έργο της με κάμποσες κανάτες κρασί και δυο μέρες αργότερα συναντήθηκαν στους κήπους Φαρώ, στον λόφο πάνω από την είσοδο του λιμανιού. Εκεί ο λόρδος Χόλμπουργκ συνήθιζε να περνάει τα πρωινά του. Μέσα σε έναν πλούτο αρωματικών λουλουδιών και χρωμάτων διάβαζε τα βιβλία του και τότε έριχνε και τις νοσταλγικές του ματιές στα ιστιοφόρα, που μανούβραραν με μαεστρία τα πανιά τους, για να ξανοιχτούν στο πέλαγος.

Ο Ζακ Μπουλβίλ ήρθε λίγο καθυστερημένος στο ραντεβού τους εκείνο το πρωί, αλλά ήταν καλά προετοιμασμένος. Στα χέρια του κρατούσε έναν μακρύ κατάλογο με όσα

θα χρειάζονταν για το ταξίδι τους. Ήταν πράγματα που δεν θα έβρισκαν εύκολα στους τόπους του προορισμού τους. Ο λόρδος Χόλμπουργκ είχε διαβάσει διάφορες οδηγίες στα οδοιπορικά των Άγγλων περιηγητών, αλλά δεν μπορούσε να φανταστεί πόσο πολλές λεπτομέρειες έκρυβε μια τέτοια προετοιμασία. Στον κατάλογο του Ζακ Μπουλβίλ υπήρχαν καπέλα για τον ήλιο, χοντρά παπούτσια για οδοιπορίες, κουβέρτες, κρεβάτια εκστρατείας, τσαγερό, κούπες, σουγιάδες, κουτάλια, πιρούνια και προπαντός κουνουπιέρες. Ιδιαίτερα αυτές αποτελούσαν το πιο αναγκαίο εφόδιο για την αντιμετώπιση των κουνουπιών και των ψύλλων που έκαναν τυραννικό τον ύπνο σε όλο σχεδόν τον Μοριά.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ έριξε μια ματιά στον κατάλογο και στάθηκε σε ένα είδος εντελώς άγνωστο σ αυτόν.

«Φλοιός του Περού;» ρώτησε με περιέργεια.

«Φάρμακο κατά της ελονοσίας» του εξήγησε ο Μπουλβίλ. «Είναι εξαιρετικά διαδεδομένη στον Μοριά».

Κάτι άλλο που κίνησε την περιέργεια του λόρδου ήταν οι «μαλακές σέλες αλόγου».

«Σέλες!» είπε απορημένος. «Ούτε σέλες δεν έχουν;»

«Αν κάτσετε πάνω στα ξύλινα σαμάρια που χρησιμοποιούν οι χωριάτες, θα καταλάβετε» του είπε ο Μπουλβίλ.

«Θα γίνει αφόρητο το ταξίδι σας».

Κάτι τέτοιες λεπτομέρειες έκαναν τον λόρδο να καταλάβει πόσο τυχερός ήταν που είχε βρει έναν οδηγό σαν τον Ζακ Μπουλβίλ.

«Ο Τζόναθαν θα φροντίσει για όλα» τον βεβαίωσε. Αλλά ο Ζακ Μπουλβίλ δεν ήταν ακόμα ικανοποιημένος. Έλειπε το μαγικό χαρτί που θα διευκόλυνε τη ζωή τους στην οθωμανική επικράτεια.

«Φιρμάνι;» τον ρώτησε. «Έχετε εξασφαλίσει;» Χωρίς αυτό ήταν σχεδόν αδύνατο να ταξιδέψει κανείς με ασφάλεια στους δρόμους της οθωμανικής επικράτειας. Ο λόρδος Χόλμπουργκ το είχε αυτό το πολύτιμο χαρτί και ήξερε λίγο πολύ την αξία του, αλλά δεν γνώριζε πως μπορούσε να τους εξασφαλίσει εύκολα χώρους διαμονής σε μονές, σε αρχοντικά κοτζαμπάσηδων και σπίτια του απλού λαού. Όλοι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, πλούσιοι και φτωχοί, ήταν υποχρεωμένοι να τους φιλοξενήσουν και να τους εξασφαλίσουν άλογα για τη μετακίνησή τους. Ακόμα και οι τοπικοί Τούρκοι άρχοντες ήταν υποχρεωμένοι να τους παρέχουν συνοδεία από γενίτσαρους, με κάποιο μικρό τίμημα, και έναν Τάταρη σε περίπτωση που χρειάζονταν ταχυδρόμο. Μετά τις εξηγήσεις του Ζακ Μπουλβίλ ο λόρδος ένιωθε ακόμα πιο δικαιωμένος που τον είχε προσλάβει.

«Και τι κόστος έχουν αυτοί οι συνοδοί;» ρώτησε, από περιέργεια πιο πολύ.

«Περίπου δύο λίρες Αγγλίας την ημέρα» του απάντησε ο Ζακ Μπουλβίλ, κάνοντας νοερά τους λογαριασμούς του.

Για να ολοκληρωθεί η προετοιμασία τους, χρειάζονταν ακόμα δυο πρόσωπα: έναν καλλιτέχνη, που θα απεικόνιζε με τα σκίτσα του τα αρχαία μνημεία και τα αξιοθέατα του Μοριά, κι έναν διερμηνέα. Απ' αυτόν εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό η επιτυχία της αποστολής. Αλλά δεν είχαν ανάγκη να αναζητήσουν κάποιον.

«Τον διερμηνέα θα τον κάνω εγώ» είπε ο Ζακ Μπουλβίλ. Με όση σεμνότητα διέθετε εξήγησε στον λόρδο πως μπορούσε να συννενοηθεί με άνεση στα ελληνικά, στα τούρκικα και στα αλβανικά. Η αμοιβή ενός διερμηνέα εκείνη την εποχή ήταν δύο τούρκικα τάλιρα την ημέρα, αλλά ο Μπουλβίλ δεν ζήτησε καθόλου χρήματα. Του έφτανε το ταξίδι, όπως είπε. Η πληρωμή του θα ήταν να ανασάνει ακόμα μια φορά τη μυρωδιά της δάφνης στα ερείπια του μαντείου των Δελφών, να περπατήσει στα σοκάκια κάτω από την Ακρόπολη της Αθήνας και να φανταστεί τις ιαχές των θεατών καθισμένος στη χορταριασμένη πλαγιά στα απομεινάρια του σταδίου της Ολυμπίας.

Λίγες μέρες αργότερα, ο Ζακ Μπουλβίλ ήρθε στο ραντεβού τους παρέα με έναν άντρα ψηλό, αθλητικό, νεαρής ηλικίας, ντυμένο με μαύρο κουστούμι στην αυστηρή γραμμή της αυστριακής μόδας. Όταν ζύγωσαν κοντύτερα, το πρόσωπο του ξένου τού φάνηκε πιο σοβαρό και πιο γκρίζο κι από το φθαρμένο μαύρο κουστούμι του.

«Ο Θωδωρής Παλαιολόγος» τον σύστησε ο Ζακ Μπουλβίλ. «Θα είναι ο σκιτσογράφος μας».

Ο Χόλμπουργκ τού έσφιξε το χέρι με μισή καρδιά. Για σκιτσογράφος δεν του γέμιζε το μάτι. Δεν είχε καμιά σχέση με τον καλλιτέχνη που είχε στο μυαλό του. Τον γνωστό τύπο με τα αχτένιστα μαλλιά, το ατημέλητο ντύσιμο, που έπρεπε να είναι χαμένος στον κόσμο των χρωμάτων και της φαντασίας. Από το σκληρό του πρόσωπο ως το στέρεο βλέμμα του, ολόκληρο το σουλούπι του σε έπειθε ότι ήταν ανήμπορος να δώσει πνοή ζωής στα ερείπια των ναών της αρχαίας Ελλάδας. Ούτε έδειχνε ικανός να απεικονίσει ρεαλιστικά τις μορφές των κατοίκων και την ομορφιά της φύσης, που ο λόρδος χρειαζόταν να έχει μαζί του όταν επέστρεφε στην Αγγλία.

«Σκιτσογράφος» μουρμούρισε, καθώς έριχνε μια ματιά απογοήτευσης στον Μπουλβίλ. Ήταν και το όνομά του, που ήχησε παράξενα στ' αυτιά του. Σίγουρα δεν ήταν

όνομα δυτικοευρωπαϊκό. Πρέπει να ήταν γέννημα της Ανατολής.

«Από πού είσθε, κύριε Πεληλόγκο;» ρώτησε μπερδεύοντας το όνομά του. Σ έναν βαθμό το έκανε επίτηδες, για να δείξει την ελάχιστη χαρά για τη γνωριμία του.

«Από την Ελλάδα» είπε αμέσως εκείνος χωρίς να διστάσει καθόλου.

Στον νου του λόρδου ζωντάνεψε αμέσως εκείνη η συζήτηση που είχαν κάνει με τον Ζακ Μπουλβίλ για τους Νεοέλληνες στην ταβέρνα. Ένωσε τον εγωισμό του να ερεθίζεται πάλι. Δεν μπορούσε να αφήσει τον Μπουλβίλ να δικαιωθεί! Για ποια Ελλάδα τού μιλούσαν επιτέλους!

«Δηλαδή ισχυρίζεσθε ότι είσθε πολίτης μιας ανύπαρκτης χώρας!» είπε ειρωνικά. «Από όσο ξέρω, κύριε Πεληλόγκο, δεν υπάρχει Ελλάδα».

«Είμαι πολίτης ενός Έθνους στο οποίο οφείλετε την πολιτισμική σας οντότητα, μιλόρδε μου» του είπε εκείνος με την ίδια ακαταδεξία. Έμοιαζε να οικτρίζει τον συνομιλητή του για την ιστορική του άγνοια.

Ο λόρδος Χόλμπουργκ έκανε έναν μορφασμό έντονης ενόχλησης.

«Σε εσάς και τους ομοίους σας δεν οφείλει κανείς τίποτα» είπε ψυχρά. «Σε άλλους χρωστάμε. Σ αυτούς που κατοίκησαν την αρχαία Ελλάδα χιλιάδες χρόνια πριν».

Ο Παλαιολόγος κάγχασε.

«Μη γελιέστε, μιλόρδε μου. Η οφειλή σας είναι διαχρονική».

Αυτή την αναίδεια ο λόρδος δεν μπορούσε να την επιτρέψει. Αν και το θεωρούσε υποτιμητικό να διαπληκτίζεται με έναν κατώτερό του, έψαξε να βρει λόγια να τον πονέσουν στ αλήθεια.

«Απορώ γιατί ακόμα μιλώ μαζί σας» του είπε με όλη την ακαταδεξιά που μπόρεσε να επιστρατεύσει. «Αν θέλετε να ξέρετε, είσθε ένας δούλος. Δούλος του σουλτάνου, γι αυτό ούτε καν κύριο δεν μπορώ να σας αποκαλέσω». Το αγγλικό του πείσμα είχε φτάσει στο αποκορύφωμά του. Έπρεπε να μάθει τρόπους σ αυτό το θρασύ πλάσμα και να το βάλει στη θέση του. «Και οι ομοεθνείς σας το ίδιο είναι. Δούλοι των Οθωμανών κι αυτό δεν πρόκειται να αλλάξει ποτέ. Στον αιώνα τον άπαντα θα παραμείνετε ραγιάδες, γιατί αυτό σας αξίζει» πρόσθεσε με παγερό ύφος.

Κατακίτρινος ο Ζακ Μπουλβίλ κατάλαβε πως απείχε ελάχιστα από την ολοκληρωτική καταστροφή των σχεδίων του. Άρπαξε από το μπράτσο τον Παλαιολόγο και με μια παρατεταμένη ματιά γεμάτη νόημα του υπενθύμισε πως είχαν σοβαρότερη δουλειά να κάνουν από το να διαπληκτίζονται με έναν υπερφίαλο Άγγλο αριστοκράτη. Ύστερα μίλησε ιδιαιτέρως με τον εκνευρισμένο λόρδο.

«Δεν είναι οι καλλιτεχνικές του υπηρεσίες που με ενδι-
αφέρουν» είπε για τον Παλαιολόγο, αποκαλύπτοντας μιαν
αλήθεια που ήθελε, προσωρινά τουλάχιστον, να κρατήσει
κρυφή. «Ο κύριος Παλαιολόγος μπορεί να μας προσφέρει
κάτι πολύ πιο σημαντικό από τα σκίτσα του» πρόσθεσε με
ύφος που υπονοούσε πολλά. Ο λόρδος δεν ήθελε ούτε να
ακούσει.

«Από αυτόν δεν θα δεχόμουν τίποτα» απάντησε στεγνά.

«Αυτό που αρνείσθε είναι ένα καράβι για τον Μοριά.
Σαλπάρουμε, μπορεί και αύριο ακόμα» του είπε τότε ο Ζακ
Μπουλβίλ. Αυτή ήταν πραγματική ψυχρολουσία για τον
λόρδο.

«Τι διάβολο!» μουρμούρισε νιώθοντας σε πραγματικά
δύσκολη θέση. Το επόμενο καράβι που ίσως δεχόταν να τον
πάρει μαζί του μπορεί να έφευγε σε μια βδομάδα, σ' έναν
μήνα ή σε απροσδιόριστο χρόνο. Το μακιαβελικό κομμάτι
του εαυτού του άρχισε τότε να δουλεύει και να καταλαγιά-
ζει τα κύματα της οργής του. Ήταν φανερό πως δεν τον
συνέφερε να συνεχίσει τη διαμάχη του με τον Έλληνα και
ένα λεπτό αργότερα είχε μεταμορφωθεί από κακό δράκο
σε καλό πρίγκιπα. Στο κάτω κάτω, εκεί που θα πήγαινε,
με τέτοιους ανθρώπους σαν τον Παλαιολόγο και τον καπε-
τάνιο του «Ποσειδών» θα συναναστρεφόταν. Με τον έναν

ή τον άλλο τρόπο έπρεπε να συνηθίσει τη συμπεριφορά και την αναίδειά τους.

«Αν είναι έτσι...» ψιθύρισε. «Ας αφήσουμε τα πολιτικά ζητήματα γι αυτούς που έχουν την ευθύνη να τα λύσουν».

Ελέγχοντας την απέχθειά του για τον Άγγλο, ο Παλατιολόγος επιβεβαίωσε κι αυτός όσα είχε πει ο Ζακ Μπουλβίλ για το καράβι. Σε λίγες μέρες έφευγε μια τρικάρτη σκούνα για τον Μοριά με ελληνικό πλήρωμα και ρώσικη σημαία. Θα μπορούσαν να ταξιδέψουν μαζί της.

«Και τι ανταλλάγματα ζητάτε;» ρώτησε ο λόρδος, βέβαιος πως θα άκουγε κάποιο μεγάλο χρηματικό ποσό. Ύστερα από τόσες προσβολές που του είχε κάνει, ο νεαρός Έλληνας δεν θα τον εξυπηρετούσε από καλοσύνη μονάχα. Ο Παλαιολόγος τον εξέπληξε, όμως, πάλι...

«Χρειάζομαι την προστασία σας μόνο» του είπε χωρίς να διστάσει. Ο πένθιμος ήχος της φωνής του έδειχνε πόσο του κόστιζε αυτό που ζητούσε.

«Την προστασία μου!» επανέλαβε ο λόρδος μην μπορώντας να καταλάβει τελείως τι ακριβώς εννοούσε. Ο Ζακ Μπουλβίλ ανέλαβε να του λύσει την απορία.

«Ως μέλος της συνοδείας σας θα περάσει απαρατήρητος από τυχόν οθωμανικούς ελέγχους. Δεν θα τον ενοχλήσει κανένας».

Ο νεαρός λόρδος άρχισε να καταλαβαίνει, αλλά παρέμεινε σιωπηλός, περιμένοντας περισσότερες εξηγήσεις.

«Με αναζητεί η αυστριακή αστυνομία» παραδέχτηκε τότε ευθαρσώς ο Παλαιολόγος. «Το ίδιο και οι Οθωμανοί. Όλοι τους με καταζητούν με την κατηγορία της επαναστατικής δράσης».

Αυτή τη φορά ο Άγγλος εντυπωσιάστηκε. Δεν περίμενε να ακούσει τόσο ξεκάθαρη ομολογία. Ήταν παλικαρίσιο αυτό που έκανε ο Έλληνας, αλλά δεν γινόταν να αγνοήσει το γεγονός πως είχε να κάνει με έναν παράνομο.

«Δηλαδή, αν κατάλαβα καλά, επιβουλεύεστε τη νομιμότητα. Είστε ας πούμε ένας... στασιαστής» του είπε.

Ο Παλαιολόγος μόρφασε.

«Εξαρτάται από ποια πλευρά το βλέπετε, κύριε...» άρχισε να λέει. Έκοψε, όμως, στη μέση τη φράση του, βλέποντας τον Ζακ Μπουλβίλ να του ρίχνει επίμονες ματιές σαν να τον εκλιπαρούσε να σταματήσει επιτέλους αυτή την έκρηξη ειλικρίνειας.

Δεν υπήρχε λόγος ανησυχίας, ωστόσο. Ο λόρδος Χόλμπουργκ σήκωσε αδιάφορα τους ώμους του και δήλωσε με απόλυτη ειλικρίνεια κι αυτός πως δεν έδινε δεκάρα για τα συμφέροντα των Οθωμανών και της αυστριακής αστυνομίας.

«Εμένα με ενδιαφέρουν άλλα πράγματα» είπε, κοιτώντας με καινούργιο ενδιαφέρον τώρα τον Παλαιολόγο. Αντιπροσώπευε έναν εντελώς διαφορετικό κόσμο από εκείνο μέσα στον οποίο είχε μεγαλώσει ο ίδιος. Κι εντελώς απροσδόκητα τότε, όπως συμβαίνει με τα δυνατά συναισθήματα και τις μεγάλες εμπνεύσεις, ένωσε μια παράξενη συμπάθεια γι αυτόν. Στο πρόσωπό του αναγνώρισε ξαφνικά το πάθος του αγωνιστή που είχε το πολύ ανθρώπινο όραμα να βγάλει το κεφάλι του από την ερημιά της σκλαβιάς. Ήταν ο πρώτος υπόδουλος Νεοέλληνας που συναντούσε και άρχισε να καταλαβαίνει γιατί ο Ζακ Μπουλβίλ τούς υπερασπιζόταν. Μια υπολανθάνουσα προφητική δύναμη τότε έβγαλε από το υποσυνείδητό του εικόνες του μέλλοντος που τον έκαναν να αναρριγήσει. Είχε την αίσθηση πως κάπου μέσα στο σκοτεινό βλέμμα του Παλαιολόγου υπήρχε γραμμένο και το δικό του πεπρωμένο.

«Επαναστάτης λοιπόν» μουρμούρισε σκεπτικός. «Φαίνεται πως το ταξίδι μας θα έχει περισσότερο ενδιαφέρον από,τι περίμενα».

3

Πόρος
Απρίλιος 1819

ΟΙ ΑΚΤΙΝΕΣ ΤΟΥ ΑΝΟΙΞΙΑΤΙΚΟΥ ήλιου τρύπωσαν μέσα από το παράθυρο της Βασιλικής, φώτισαν το νεανικό πρόσωπό της και την ξύπνησαν για να υποδεχτεί μιαν ακόμα άχαρη μέρα. Τεντώθηκε λίγο για να διώξει την ακινησία του ύπνου και μετά πήγε νωχελικά ως το παράθυρο. Από το Καστέλι, στην κορυφή της πόλης όπου βρισκόταν το σπίτι της, έριχνε κάθε πρωί το βλέμμα της, υπομονετικά και νοσταλγικά, σε όλο το μήκος του στενού διαύλου που χώριζε το νησί από τη στεριά της Πελοποννήσου.

Αυτή η καθημερινή συνήθεια της είχε γίνει ανάγκη στο

τέλος. Δεν μπορούσε να κάνει καμιά δουλειά και καμιά σκέψη χωρίς να ρίχνει τα μάτια της κάθε τόσο πάνω σ αυτή την υδάτινη λουρίδα και να τη σαρώνει από τη μια της άκρη ως την άλλη. Κι ανάμεσα στα κάθε λογής πλεούμενα που τη διέσχιζαν – γολέτες, σκούνες, μπρατσέρες, τρεχαντήρια, βαρκούλες και τραμπάκουλα– αναζητούσε την ευόδωση των προσδοκιών της. Ζούσε με τη λαχτάρα να υποδεχτεί τους δικούς της ανθρώπους, όπως έκανε σχεδόν κάθε σπίτι στο νησί. Τα καράβια, όμως, ήταν σαν να χάνονταν στους πέντε ανέμους όταν ξανοίγονταν στο πέλαγος. Ποτέ δεν ήξερες αν θα ξαναγυρίσουν. Άφηναν πίσω τους υποσχέσεις μονάχα και αγαπημένα πρόσωπα βυθισμένα στην αγωνία της αναμονής.

Όσο ήταν παιδί, αυτή η αγωνία τής ήταν άγνωστη. Την απέκτησε στα είκοσί της χρόνια, όταν ο έρωτας φώλιασε στην καρδιά της και η ζωή της απέκτησε ανυπόφορα χτυποκάρδια. Τα μοναχικά της βράδια τώρα τα περνούσε με νοσταλγικές σκέψεις, πολλά όνειρα και αβάσταχτους καημούς.

Ζύγωσε στο παράθυρο για το πρωινό της βίγλισμα. Κάθε μέρα έλεγε πως αυτή θα ήταν η τυχερή της. Στέρωνε το βλέμμα της με λαχτάρα στην άκρη του διαύλου, στο «έμπα» και το «έβγα» του καναλιού, στο σημείο απ όπου

περνούσαν τα σκάφη για να ανοιχτούν στο πέλαγος ή να επιστρέψουν στο φιλόξενο ποριώτικο λιμάνι. Ο τελευταίος χρόνος την είχε ποτίσει με πολλές απογοητεύσεις. Ακόμα κι αυτές, όμως, έχουν το τέλος τους. Εκείνο το πρωί ήταν πράγματι η μέρα της. Αν και οι ακτίνες του ήλιου θάμπωναν τα αγουροξυπνημένα μάτια της, αυτό δεν την εμπόδισε να δει τη «Φανερωμένη». Η τρικάρταρη σκούνα μπήκε με μια επιδέξια κίνηση στον δίαυλο και γερμένη σαν πληγωμένος κύκνος, με τον έναν της φλόκο μονάχα ανοιχτό, γλίστρησε αργά πάνω στην ακύμαντη θάλασσα.

Η Βασιλική κοίταξε προσεκτικότερα το σκάφος, κι όταν σιγουρεύτηκε πως αυτή ήταν η σκούνα τους, η σκούνα του καπετάν Βαγγέλη, του πατέρα της, σήκωσε τον κόσμο με τις φωνές της.

«Έρθανε» ξεφώνισε ξετρελαμένη. «Ο πατέρας ήρθε». Με το ζόρι κρατήθηκε να μη φωνάξει κι αυτό που την πρόσταζε η καρδιά της: “Ο Γιάννος επιτέλους γύρισε”. Ο έρωτας της ζωής της, ο νεαρός ναύτης της «Φανερωμένης», είχε κι αυτός γυρίσει. Κατάφερε, όμως, να κρατήσει το στόμα της κλειστό, για να μη φανερώσει το όνομα του άντρα που είχε κουρσέψει την καρδιά της.

Το γκάπα γκούπα του κοπανιού στην αυλή, όπου η μάνα της έπλενε τα ρούχα στη σκάφη, σταμάτησε απότομα.

Η καπετάνισσα άκουσε τις φωνές της κόρης της κι έτρεξε λαχανιασμένη να δει κι αυτή τη σκούνα του άντρα της. Ακολούθησε μετά όλη η οικογένεια, ο μικρός αδελφός της, ο Πανάγος, και οι αδελφές της, η Πελαγία και η Μυρτώ. Σε λίγο πήρε χαμπάρι κι η γειτονιά. Όλοι έτρεξαν στα παράθυρα και στα μπαλκόνια τους για να καλωσορίσουν τη σκούνα του καπετάν Βαγγέλη και να τη δουν από ψηλά, από τον λόφο του Καστελιού, να μπαίνει θαλασσοδαρμένη στο λιμάνι. Άλλος λίγο, άλλος πολύ, όλοι τους περίμεναν κάτι από τον καπετάνιο. Μικρά δωράκια που πάντα μοίραζε στις γειτόνισσες όταν γυρνούσε από τα ταξίδια του. Κανέναν μποξά, κάποιο μεταξωτό γαϊτάνι, καμιά φαρδιά ζώνη, τίποτε πασούμια και πολύχρωμες κορδέλες για τα μαλλιά, το δώρο που άρεσε περισσότερο στις κοπέλες.

Η Βασιλική πέταξε βιαστικά από πάνω της το λευκό νυχτικό της, έβαλε το μεσοφόρι της, το έσφιξε καλά με μια πάνινη ζώνη και μετά φόρεσε το καλό της, το ανοιχτόχρωμο φουστάνι, μέσα στο οποίο ασφυκτιούσε το λυγρό κορμί της. Εκείνο το πρωί έβαλε τα δυνατά της να περιποιηθεί ιδιαίτερα τον εαυτό της. Ο πατέρας της έστελνε συνήθως τον Γιάννο πρώτο στο σπίτι για να φέρει λιχουδιές της Ανατολής στα κορίτσια του, μέχρι να τελειώσει εκείνος τις

δουλειές του στην παραλία. Έσφιξε καλά τις κοτσίδες της, έβαλε χρωματιστές κορδέλες στις άκρες τους κι έτριψε με δύναμη τα λευκά μάγουλά της για να κοκκινίσουν. Όταν ικανοποιήθηκε από την εμφάνισή της, ασχολήθηκε πάλι με τη «Φανερωμένη». Η σκούνα συνέχιζε την αργή της κίνηση χωρίς να δείχνει διάθεση να αράξει στην παραλία όπου συνήθως πλευρίζαν τα μεγάλα σκάφη. Συνέχισε την πορεία της στο μεγάλο λιμάνι του Πόρου, μian απέραντη λεκάνη θάλασσας, που σου έδινε την εντύπωση πως ήταν ικανή να χωρέσει όλους τους στόλους του κόσμου.

Εαφνικά η Βασιλική συνειδητοποίησε πως η «Φανερωμένη» πρέπει να είχε πάθει ζημιά. Αυτό έδειχνε η κλίση που είχε πάρει και το γεγονός ότι κατευθυνόταν προς τα νεώρια και τους ταρσανάδες όπου γιατρεύονταν οι πληγές των καραβιών.

«Ο Γιάννος! Ο πατέρας!» μουρμούρισε τότε τρομοκρατημένη. Αν η αβαρία είχε προκληθεί σε σύγκρουση με πειρατές, μπορεί και να μη ζούσαν.

Αυτή η φρικτή σκέψη έσβησε μεμιάς τη χαρά από μέσα της. Έσφιξε τις γροθιές της και στριφογύρισε για λίγο αμήχανη στο δωμάτιο. Αν μπορούσε να πετάξει σαν πουλί μέχρι το νεώριο, θα το έκανε, αλλά χωρίς τη συνοδεία κάποιου αρσενικού αυτό ήταν πρακτικά αδύνατο. Μέσα στη

θολούρα της άκουσε τότε τον δεκατριάχρονο αδελφό της, τον Πανάγο, να τη φωνάζει.

«Βασιλική, πού είσαι, μωρή;»

«Μώρες και κασίδες» ψιθύρισε εκείνη χωρίς να του απαντήσει. Τη νευρίαζε που έκανε τη φωνή του επίτηδες χοντρή, πιο βαριά από το φυσικό της, για να πιάνεται για άντρας. Εκείνη τη στιγμή τής έδωσε μια ριψοκίνδυνη ιδέα όμως. Αν και τη βρήκε σχεδόν απραγματοποίητη, κινήθηκε ενστικτωδώς προς τη σάλα του σπιτιού τους. Κάτω από το πλουμιστό ριχτάρι της, βρισκόταν εκεί από πάντα μια βαριά ντιβανοκασέλα. Κειμήλιο της μάνας της από τη δική της τη μάνα. Μέσα της στοίβαζαν κάθε λογής ρούχα. Από κουβέρτες και σεντόνια μέχρι φουστάνια και φθαρμένες αντρικές φορεσιές.

Σ αυτό το παμπάλαιο έπιπλο η Βασιλική είχε εντοπίσει μια πολυμπαλωμένη βράκα του αδελφού της με την οποία είχε ντυθεί μασκαράς στις τελευταίες Απόκριες. Την αναζήτησε ξανά πιστεύοντας πως θα τη βοηθούσε για άλλη μια φορά να παραστήσει το αγόρι. Όταν την ξέθαψε, την κοίταξε με ευγνωμοσύνη για λίγο. Δεν μπορούσε να ξεχάσει πως μασκαρεμένη τις Απόκριες μ αυτό το μαύρο, πένθιμο ρούχο είχε ανασάνει τον αέρα μιας ελευθερίας άγνωστης στο φύλο της. Για ένα ολόκληρο απόγευμα είχε την

αίσθηση πως μπορούσε να κάνει όλα όσα της απαγόρευε η γυναικεία της φύση. Μεθυσμένη από την ασυλία της μαύρης φορεσιάς, γύριζε στα στενά του Πόρου με τραγούδια και πειράγματα στους περαστικούς. Είχε τολμήσει ακόμα και να κατέβει στην παραλία ολομόναχη, στο βασίλειο των ανδρών, όπου οι γυναίκες δεν κυκλοφορούσαν, ασυνόδευτες τουλάχιστον. Αυτή ήταν κι η πρώτη της επαφή με την πιάτσα του Πόρου. Της είχε φανεί πως είχε ανακαλύψει την άλλη πλευρά του κόσμου. Είχε περάσει τρεχάλα, σαν σίφουνες μπροστά από τους καφενέδες, μέσα από ένα τσούρμο αργόσχολους άντρες, που σουλατσάριζαν πάνω κάτω στην παραλία. Όσο κι αν χτυπούσε η καρδιά της για την αποκοτιά της, είχε προλάβει να ρίξει μια ματιά στον προχειροφτιαγμένο ντόκο και στις δέστρες του. Ήταν κάτι μεγάλοι πάσσαλοι, μπηγμένοι σαν σφήνες στην άκρη της στεριάς, γύρω από τους οποίους είχαν δέσει τα παλαμάρια τους μισοξεφόρτωτα σκάφη. Η Βασιλική είδε πολλά απ αυτά να είναι ντανιασμένα το ένα δίπλα στο άλλο, επειδή μάλλον δεν θα τα χωρούσε όλα η παραλία. Μπροστά από τα καράβια, στον χαλικοστρωμένο μόλο, είχε αναγκαστεί να περάσει ανάμεσα από μια μεγάλη σειρά μουλάρια και αγωγιάτες, που φόρτωναν τιςπραμάτειες για να τις μεταφέρουν στις αποθήκες των εμπόρων.

«Κορδώνεσαι για άντρας, μωρή;» άκουσε τότε τον αδελφό της να καγχάζει δίπλα της. Είχε έρθει και η μάνα της και την κοιτούσε απορημένη να κρατάει τα αρσενικά ρούχα.

Ντράπηκε αφόρητα. Ένιωσε σαν να την είχαν πιάσει να κλέβει και παραλίγο να κλάψει. Πέταξε τα ρούχα μέσα στην ντιβανοκασέλα και την έκλεισε με δύναμη στα μούτρα τους.

«Άντεστε στον αγύριστο όλοι σας» μουρμούρισε και βγήκε απότομα από τη σάλα.

Κατέβηκε βιαστικά τα σκαλιά ως την αυλή, πέρασε δίπλα από τη σκάφη της μάνας της κι αφού χτύπησε με δύναμη την εξώπορτα, έτρεξε λίγο πιο πάνω από το σπίτι της, στην κορφή του λόφου στον οποίο κατέληγε το Καστέλι. Εκεί κουλουριάστηκε στο κοίλωμα που σχημάτιζαν δυο μεγάλοι βράχοι. Ήταν η κρυψώνα όπου κατέφευγε συχνά όταν πείσμωνε, όταν αρνιόταν να υπακούσει τη μάνα της, όταν ένιωθε την ανάγκη να μη λογιαριάζει τίποτα και κανέναν. Η πανοραμική θέα ολόκληρου του κόλπου από το κοίλωμα της έδινε την εντύπωση πως ίσως μια μέρα κατάφερνε να πετάξει. Κι αν δεν γινόταν να βγάλει φτερά, ήταν σίγουρη πως με τον έναν ή τον άλλο τρόπο θα έπειθε τον πατέρα της να την κάνει κι αυτήν καπετάνισσα, να ζήσει τη μαγεία της θάλασσας για πάντα.

Όπως το είχε φοβηθεί, η «Φανερωμένη» συνέχισε την αργή της πορεία προς τους κόλπους όπου βρίσκονταν τα νεώρια. Εκεί σταμάτησε και φούνταρε μέσα στον πρώτο κόλπο, όπου υπήρχε το μεγαλύτερο από τα καρνάγια. Από τον Γιάννο είχε ακούσει πως εκεί πήγαιναν τα σκάφη για σοβαρές επισκευές. Τους άλλαζαν τα φθαρμένα άρμενα, τους αντικαθιστούσαν σαπισμένα μαδέρια, μπάλωναν τρύπες στο πέτσωμα και πιτσάριζαν τα καταστρώματά τους, ρίχνοντας κατράμι στους αρμούς τους. Σε ένα διπλανό, πιο μικρό καρνάγιο, πήγαιναν τα σκάφη μια φορά τον χρόνο και τα τραβούσαν έξω για να τα παλαμίσουν. Καθάριζαν τα ύφαλά τους από τα στρείδια και άλλους θαλάσσιους με κροοργανισμούς, που κολλούσαν πάνω τους στη θάλασσα.

Η Βασιλική εστίασε το βλέμμα της πάνω στη λαβωμένη σκούνα, αλλά από τέτοια απόσταση ήταν αδύνατον να δει τι γινόταν στο κατάστρωμά της. Της ήταν αδύνατον, όμως, και να μείνει σ αυτή την αγωνία άλλο. Σαν αστραπή γύρισε στο σπίτι και, χωρίς να απαντήσει σε κανέναν για ποιον λόγο έτρεχε σαν παλαβή, πήρε το κιάλι του πατέρα της και γύρισε στον λόφο. Επρόκειτο για αντικείμενο απαγορευμένο στα παιδιά, αλλά εκείνη το είχε χρησιμοποιήσει πολλές φορές αγνοώντας τις απαγορεύσεις. Την είχε εντυπωσιάσει το γεγονός ότι έφερνε τους ανθρώπους και τα αντικείμενα

τόσο κοντά της, μπροστά στη μύτη της σχεδόν, σαν να ήθελαν να της φανερώσουν τα κρυμμένα τους μυστικά.

Λαχανιασμένη, ψαχούλεψε τον χώρο γύρω της μέχρι να βρει τον κόλπο του νεωρίου. Μπερδεμένη από τα αντικείμενα που φαίνονταν τόσο κοντά της, στόχευσε άθελά της προς τη ναυτική βάση που είχαν φτιάξει οι Ρώσοι κοντά στη διώρυγα, η οποία χώριζε το νησί σε δυο κομμάτια: τη Σφαιρία, που ήταν το μικρό και κατοικημένο, και την Καλαυρία, το μεγάλο με τα πευκοδάση, τις λεμονιές και τα καρνάγια. Για να μη χάσει τον στόχο της, ακολούθησε σιγά σιγά τον στενό παραλιακό χωματόδρομο, που ελίσσόταν σαν φίδι ανάμεσα στις ακρογιαλιές και στα πεύκα, μέχρι που βρήκε την αγκυροβολημένη σκούνα. Μόλις είχαν ρίξει μια λέμβο στη θάλασσα. Μέσα της η Βασιλική ξεχώρισε εύκολα το γεροδεμένο κορμί του Γιάννου και την ψηλή κορμοστασιά του πατέρα της. Στα κουπιά ήταν ένας ακόμα γνωστός της, ο γείτονάς τους ο Νικόλας, χρόνιαγεμιτζής στη «Φανερωμένη». Εκείνο που την παραξένεψε ήταν πως ανάμεσά τους βρισκόταν κι ένας παπάς.

«Τι ναι τούτος;» μονολόγησε. «Τι δουλειά έχει στη σκούνα;» Άθελά της συνέδεσε την παρουσία του με την τελευταία συγκέντρωση στο σπίτι τους πριν φύγει ο πατέρας της για ταξίδι. Υπήρχαν και σ' αυτήν ιερωμένοι ανάμεσα

στους πιο σημαντικούς ανθρώπους του νησιού. Τότε είχε σκεφτεί πως εκείνοι οι παπάδες ήταν ο λόγος που η παρέα δεν γλέντησε, όπως έκαναν στις βεγγέρες. Όλο το βράδυ είχαν μείνει σοβαροί και μιλούσαν σιγανά, ακόμα κι όταν διαφωνούσαν. Η Βασιλική κρυφάκουγε κι είχε καταλάβει πως κάτι σκάρωναν, αλλά η μάνα της την αποπήρε όταν τη ρώτησε να μάθει τι γινόταν στη σάλα τους. Την όρκισε μάλιστα πως δεν θα άνοιγε το ξερό της το στόμα να βγάλει άχνα για όσα έβλεπε στο σπίτι τους. Τούρκοι μπορεί να μην υπήρχαν στο νησί, αλλά σπιούντοι κυκλοφορούσαν άφθονοι ανάμεσά τους.

Η λέμβος πλεύρισε σ' έναν πρόχειρο μόλο από πέτρες. Όταν η Βασιλική είδε τους τέσσερις άνδρες να προχωρούν στο μονοπάτι προς τον Πόρο, εγκατέλειψε κι αυτή τους βράχους της, βέβαιη πως ο Γιάννος θα ήταν σύντομα στο σπίτι της με τα πεσκέσια του πατέρα της στα χέρια του. Για να τον προλάβει στον δρόμο και να πουν μερικές κουβέντες ιδιαιτέρως οι δυο τους, βγήκε στη γειτονιά. Επειδή, όμως, δεν γινόταν να τριγυρίζει άσκοπα στα σοκάκια, πήγαινε από γειτόνισσα σε γειτόνισσα για να γυρέψει δήθεν πότε μια στάλα αλάτι, πότε ένα σκόρδο, πότε λίγη κλωστή για το κέντημά της και άλλα τέτοια μικροπράγματα. Αρκεί να βρισκόταν έξω για να συναντήσει πρώτη τον Γιάννο.

Οι δουλειές, όμως, που είχαν οι άντρες φαίνεται πως ήταν πολύ σοβαρές γιατί τους κράτησαν μέχρι αργά στην αγορά. Όταν το φως της ημέρας άρχισε να υποχωρεί, η Βασιλική αναγκάστηκε να μαζευτεί στο σπίτι της. Έκανε πως δεν άκουσε τη μάνα της όταν είπε πως τη χρειαζόταν να βοηθήσει στις δουλειές και χωρίς να βάλει μπουκιά στο στόμα της πήγε και κουλουριάστηκε στο ντιβάνι της, στο μικρό δωματιάκι της.

Απογοητευμένη από τη μακριά αναμονή, αφοσιώθηκε στους θορύβους του σούρουπου, περιμένοντας την εξώπορτα του σπιτιού τους να ανοίξει. Η μάνα της πηγαινοερχόταν από την κουζίνα στη σάλα κι έκανε το πάτωμα να τρίζει, ενώ κάτω από το παράθυρό της η γειτόνισσα η κυρα-Μπήλιω είχε στήσει καβγά με τον γιο της πάλι. Μάλλον θα είχε γυρίσει στο σπίτι χωρίς να φέρει μεροκάματο κι εκείνη του φώναζε πως ήταν ανεπρόκοβος και θα γλίτωνε απ' αυτόν μονάχα όταν τον έπαιρναν οι Οσμανλήδες στα καράβια τους. Αυτή ήταν μια κατάρρα που έβγαινε από το στόμα της μονάχα όταν διαολιζόταν. Το μετάνιωνε γρήγορα μετά και δάγκωνε τα χείλια της στεναχωρημένη.

Όταν η γειτόνισσα ησύχασε, μπόρεσε να ακουστεί καθαρότερη και η φωνή του τελάλη. Είχε βγει στους δρόμους πάλι να διαλαλήσει τα διάφορα μικροπράγματα που είχαν

έρθει από τη Σμύρνη και την Πόλη. Τη Βασιλική την ενδιέφεραν τα μυρουδικά και τα υφάσματα, αλλά απογοητεύτηκε επειδή εκείνη την ώρα ο τελάλης έλεγε πάλι –όπως έκανε συχνά– κάτι που η κοπέλα βαριόταν ν ακούει: τους νόμους που θέσπιζε κάθε τόσο η Καγκελαρία για την τήρηση της τάξης στο νησί και την καλή λειτουργία του λιμανιού. Η μάνα της σταυροκοπιόταν κάθε φορά που άκουγε τον τελάλη και παρακαλούσε τον Θεό να φωτίσει τους προεστούς «να πράξουν το ωφελιμότερο διά τον τόπον». Η Βασιλική, όμως, ήταν σίγουρη πως τα παρακάλια της πήγαιναν στράφι. Κανένας νόμος δεν μπορούσε να στεριώσει όσο οι Οσμανλήδες όριζαν τις ζωές τους. Ακόμα κι αν οι αφέντες-δυνάστες τους εμφανίζονταν μια φορά τον χρόνο στο νησί, άλλαζαν όποτε ήθελαν ό,τι ήθελαν.

Η φωνή του τελάλη άρχισε να σβήνει σιγά σιγά την ώρα που έλεγε «κανένας καραβοκύρης να μην τολμήσει να φορτώσει και να φύγει από το λιμάνι χωρίς την άδεια της Καγκελαρίας». Στη συνέχεια ανέφερε τη δίχως έλεος τιμωρία του παραβάτη, αλλά η Βασιλική έπιασε μονάχα τις «βουρδουλιές» που θα έτρωγε, χωρίς να ακούσει τον αριθμό τους.

Είχε πέσει το σκοτάδι πια έξω και τα σοκάκια του νησιού φωτίζονταν από τη στίλβη των αστεριών μονάχα, αλλά ο

πατέρα της δεν έλεγε να φανεί. Φουρκισμένη η Βασιλική προσπαθούσε να φανταστεί τι τον έκανε να μη στείλει τον Γιάννο, τουλάχιστον, στο σπίτι με τα πεσκέσια, όπως συνήθιζε πάντα. Επίμονα τότε στο μυαλό της ερχόταν ξανά και ξανά η εικόνα του άντρα με τα ράσα. Για κάποιον άγνωστο λόγο της είχε κολλήσει η ιδέα πως αυτός ήταν υπεύθυνος για την ασυνήθιστη συμπεριφορά του πατέρα της.

Είχε μισογλαρώσει όταν επιτέλους άκουσε τη φωνή του στην εξώπορτα του σπιτιού τους.

«Μαριγώ» φώναξε με τη βαριά φωνή του ο καπετάν Βαγγέλης. Η γυναίκα του βγήκε γρήγορα στην αυλή σκουπίζοντας τα χέρια της στην ποδιά της για να τον υποδεχτεί. «Έχουμε μουςαφίρηδες» της είπε άχρωμα, καθώς έσκυβε να φιλήσει τα κατακόκκινα μάγουλά της.

Η Βασιλική πετάχτηκε αμέσως από το ντιβανάκι της. Είχε την ελπίδα πως μαζί με τους μουςαφिरαίους θα ήταν και ο Γιάννος, αλλά, όταν έσκασε λίγο την πόρτα της για να δει, Γιάννος δεν υπήρχε. Είδε τον πατέρα της μονάχα να ανεβαίνει τις σκάλες στητός κι αγέλαστος μαζί με ένα τσούρμο άντρες. Αυτό την αποθάρρυνε να βγει από το δωμάτιό της. Αρκέστηκε μονάχα να κατασκοπεύσει τους επισκέπτες τους από τη χαραμάδα της πόρτας. Τους δυο απ αυτούς τους αναγνώρισε αμέσως. Ήταν ο Χατζηναστάσης

Μάνεσης, άνθρωπος σοβαρός, με εκτίμηση ανάμεσα στους συντοπίτες του, και ο κυρ Νικόλας ο Οικονόμου, ο γραφιάς της Καγκελαρίας. Ανάμεσά τους ξεχώρισε και τον ρασοφόρο, τον οποίο είχε δει νωρίτερα στη λέμβο της «Φανερωμένης». Προχωρούσε σκυφτός, σαν να τον έτρωγαν οι έγνοιες. Η Βασιλική τον κοίταξε για λίγο με περιέργεια. Πίσω από τα μακριά, απεριποίητα γένια του, το πρόσωπό του έδειχνε τσακισμένο. Το μέτωπό του ήταν συρρικνωμένο, γεμάτο βαθιές ζάρες και τα μαλλιά του έβγαιναν σαν άγρια σκίνα κάτω από το καμηλαύκι του. Της φάνηκε αδύναμος κι ασήμαντος. Είπε να μην ασχοληθεί άλλο μαζί του. Κατά τύχη, όμως, ο άγνωστος ιερωμένος γύρισε προς το μέρος της. Τα βλέμματά τους διασταυρώθηκαν για μια στιγμή κι η Βασιλική ένιωσε τη ριπή μιας καταιγίδας να τη σαρώνει. Έκλεισε βιαστικά την πόρτα θορυβημένη.

«Παναγιά μου» μουρμούρισε. «Τι λογής παπάς είν τούτος;» Ήθελε να τον παρατηρήσει καλύτερα, αλλά, όταν μισάνοιξε την πόρτα, οι άντρες είχαν μπει κιόλας στη σάλα, δίπλα στο καμαράκι της. Ακούμπησε με την πλάτη στον τοίχο, αναστατωμένη. Δεν ήξερε αν αυτόν τον άνθρωπο θα τον έβλεπε ποτέ ξανά στη ζωή της, αλλά η φιλήδονη ματιά του, η ανυπάκουη, η ρέμπελη ματιά που της έριξε είχε κιόλας αφήσει βαθιά ίχνη μέσα της.

Έμεινε ακόμα λίγο στη χαραμάδα της πόρτας να κατασκοπεύσει, αλλά μονάχα τη μάνα της μπόρεσε να δει να πηγαينوέρχεται από την κουζίνα στη σάλα με πιάτα στα χέρια. Στους επισκέπτες έβγαλε και δυο κανάτες από το εξαίρετο κόκκινο κρασί της, που έφτιαχνε μόνη της από το αμπέλι τους στη Φούσα. Ήταν φανερό πως η βραδιά είχε κάτι το ιδιαίτερο αφού αυτό το κρασί η μάνα της το είχε σαν την Αγία Μετάληψη και το φυλούσε για τους πολύ δικούς της ανθρώπους μονάχα. Εκείνο που ενοχλούσε τώρα τη Βασιλική ήταν πως σε λίγο όλοι τους θα μεράκλωναν και θα τους είχε όλη νύχτα στο κεφάλι της να τραγουδάνε και να χορεύουν, χτυπώντας γερά τα ποδάρια τους στο πάτωμα και στο τέλος να αντιδικούνε. Έτσι γινόταν συνήθως.

Κακόκεφη, ξάπλωσε στο κρεβάτι της να υποστεί το μαρτύριό της. Η ώρα, όμως, περνούσε χωρίς τίποτε απ' όσα φοβόταν να συμβαίνει. Στο διπλανό δωμάτιο βασίλευε η ησυχία. Κάτι μουρμουρητά ακούγονταν μονάχα που μεγάλωσαν την περιέργειά της. Σηκώθηκε και κόλλησε ταυτί της στον λεπτό τοίχο. Τώρα ακούγονταν πιο καθαρά οι κουβέντες. Της φάνηκε πως μιλούσε ο Χατζηαναστάσης Μάνεσης. Η φωνή του είχε μιαν επισημότητα αταίριαστη για βεγγέρα και κρασοπαρέα. Το περίεργο ήταν πως δεν μιλούσε κανένας άλλος. Μονάχα εκείνος έλεγε κάτι και

ο πατέρας της επαναλάμβανε τα λόγια του με συγκίνηση. Άθελά τους, δυνάμωσαν σιγά σιγά και τον τόνο της φωνής τους κι η Βασιλική μπόρεσε ν ακούσει καθαρότερα. Ο κυρ Χατζηαναστάσης έλεγε και ο πατέρας της επαναλάμβανε: «...της αλήθειας και της δικαιοσύνης, ενώπιον του Θεού, να φυλάξω θυσιάζων και την ιδίαν μου ζωήν, υποφέρων και τα πλέον σκληρά βάσανα, το μυστήριο το οποίο θα μου εξηγηθεί...».

Η Βασιλική δεν μπορούσε ακόμα να καταλάβει τι γινόταν εκεί δίπλα. Δεν είχε την παραμικρή αμφιβολία, όμως, πως επρόκειτο για κάποια τελετή. Ιερή τελετή, μυστήριο παρόμοιο με τα χριστιανικά της εκκλησίας, που είχε σχέση με τον Θεό και μιαν ελεύθερη πατρίδα. Συγκινημένη από τη σοβαρότητα των στιγμών, συγκέντρωσε όλη την προσοχή της για να μη χάσει λέξη απ όσα λέγονταν στη σάλα. Ένας θόρυβος, όμως, τότε της απέσπασε την προσοχή. Ήταν σαν να χτύπησε το παράθυρο κάποιο πουλί με το ράμφος του ή σαν να έπεσε ένα μικρό πετραδάκι επάνω του.

Άναψε βιαστικά το κερι που είχε πάντα πρόχειρο στο κασόνι δίπλα στο ντιβάνι της και άνοιξε προσεκτικά το παράθυρο, για να μην τρίξουν οι μεντεσέδες του. Η ώρα πρέπει να ήταν περασμένη. Το φεγγάρι, που ταξίδευε από νωρίς στον ουρανό, τώρα φαινόταν να γέρνει προς τη δύση

του πίσω από το απέναντι βουνό, τις Αδέρρες. Κοιτώντας προσεκτικά μέσα στο σκοτάδι διέκρινε μια σιλουέτα στον μαντρότοιχο της αυλής τους και η μυστηριακή ατμόσφαιρα που επικρατούσε στη σάλα την έκανε να φανταστεί παράξενα πράγματα για μια στιγμή. Δεν άργησε, όμως, να καταλάβει σε ποιον ανήκε η σκιά. Έβαλε το χέρι της στο στόμα της για να μη φωνάξει. Ορμητικά κύματα χαράς και φόβου διαπέρασαν την καρδιά της. Αν τον έβλεπε κανένας, θα την έσκιζαν σαν σαρδέλα οι δικοί της.

«Τον παλαβιάρη» μουρμούρισε κι έσκυψε ακόμα λίγο έξω από το παράθυρο για να σιγουρευτεί πως ήταν εκείνος.

Η σκιά έπεσε αθόρυβα στην αυλή και κινήθηκε προς τον χοντρό κορμό μιας μπουκαμβίλιας που ανέβαινε ως το πάνω πάτωμα του σπιτιού. Το φυτό σείστηκε ολόκληρο, σαν να το έπιασε ρίγος ευτυχίας από το αγκάλιασμα του άντρα, και σε λίγο, μέσα από τα πολύχρωμα άνθη του, αναδύθηκε το κεφάλι του Γιάννου.

Σαστισμένη μέσα στα κύματα της έξαψης και των διαταγμών της, η Βασιλική τον βοήθησε να καβαλήσει το περβάζι της, χωρίς να ξέρει τι να τον κάνει. Πρώτη φορά στα λίγα χρόνια που αριθμούσε η ζωή της ένωσε τόσο κοντά στον παράδεισο και στην κόλαση. Η επανάσταση που προσπάθησε να κάνει το πρωί με τη βράκα του αδελφού της

έμοιαζε με αθώο παιχνίδι μπροστά σ αυτή την αποκοτιά να μπάσει άντρα στο δωμάτιό της.

«Σου σάλεψε;» τον ρώτησε με κομμένη την ανάσα από την επιθυμία.

Ο Γιάννος την έσφιξε πάνω του και κόλλησε τα χείλη του στα δικά της. Αυτό το είχαν ξανακάνει μια φορά στα πεταχτά μέσα στ αμπέλι τους στη Φούσα, αλλά τώρα το φιλή τής φάνηκε πιο ηδονικό και σίγουρα πολύ πιο μακρύ. Ένωθε αδύναμη πια ν αναχαιτίσει τούτο τον τάυρο που είχε ορμήσει στο δωμάτιό της. Άφησε τον εαυτό της να χαθεί για λίγο σ αυτόν τον καινούργιο μαγικό κόσμο, αλλά πριν βυθιστεί στη ναρκωτική ζάλη του μπόρεσε να κάνει μια τελευταία λογική σκέψη. Αναρωτήθηκε τι είδους τιμωρία θα της επέβαλλε ο παπα-Γιάννης, ο ιερέας του Αγίου Γεωργίου και εξομολόγος της, για τις αμαρτίες που ήταν έτοιμη να διαπράξει. Δεν θα της φαινόταν πολύ παράξενο κι αν την αφόριζε ακόμα.

Με μια απότομη κίνηση ξέφυγε από την αγκαλιά του την ώρα που το χέρι του είχε χωθεί με απαιτήσεις κάτω από τη νυχτιλιά της.

«Άκου!» του είπε δείχνοντάς του προς το άλλο δωμάτιο. «Κάτι κάμουν κει μέσα».

Βογκώντας από τον ανικανοποίητο πόθο του, ο Γιάννος

προσπάθησε να την ξαναρπάξει αλλά εκείνη του το ξέκοψε αγριεμένη.

«Όταν με στεφανώσεις να περιμένεις τέτοια πράγματα» του ψιθύρισε. «Άκου τώρα» του ξανάπε με επιτακτικό τόνο.

Από δίπλα ακουγόταν ο πατέρας της:

«Ορκίζομαι ότι θέλω τρέφει εις την καρδίαν μου αδι-άλλακτον μίσος εναντίον των τυράννων της πατρίδος μου, των οπαδών και των ομοφρόνων με τούτους, θέλω ενεργεί κατά πάντα τρόπον προς βλάβην και αυτόν τον παντελή όλεθρόν των, όταν η περίστασις το συγχωρήσει...».

«Κατέχεις τι είν τούτα;» ρώτησε η Βασιλική, κοιτώντας με απορία τον Γιάννο. Εκείνος σήκωσε τους ώμους του δηλώνοντας την άγνοιά του.

«Όχι, Βασίλω μ » είπε. «Είναι μυστήρια πράματα. Γίνεται πολύς λόγος, όμως, για ξεσηκωμό. Ε, νισάφι πια με τους Τούρκους».

Ο τοίχος που τους χώριζε από τη θάλασα ήταν φτιαγμένος από λάσπη και καλάμια. Ο Γιάννος τής έδειξε το σπιλέτο που είχε στο ζωνάρι του κι εκείνη έγνεψε καταφατικά. Κοντά στο παράθυρο ήταν κιόλας φθαρμένος και με λίγη προσπάθεια ο νεαρός ναυτικός άνοιξε μια μικρή τρύπα, αρκετή για να έχουν και εικόνα του μυστηρίου που γινόταν εκεί δίπλα. Πότε ο ένας και πότε ο άλλος έβλεπαν μέσα

από το μικρό άνοιγμα τους πέντε άντρες όρθιους γύρω από ένα τραπέζι και τον καπετάν Βαγγέλη, τον κύρη της Βασιλικής, γονατισμένο μπροστά τους. Καθώς επαναλάμβανε τα λόγια που διάβαζε από ένα χαρτί ο Χατζηαναστάσης, κρατούσε ένα αναμμένο κερί με το αριστερό του χέρι, ενώ το δεξί το είχε στη θέση της καρδιάς του. Πάνω στο τραπέζι υπήρχε ένα μικρό Ευαγγέλιο, ένα σπαθί και ένα ακόμα κίτρινο κερί.

Η Βασιλική δεν είχε πια καμιά αμφιβολία πως ο πατέρας της έπαιρνε έναν όρκο με τον οποίο έμπαιναν τα θεμέλια του εθνικού ξεσηκωμού. Υπνωτισμένη σχεδόν, ρουφούσε κάθε του λέξη:

«Ορκίζομαι να μην ωφελώμαι κατ' ουδένα τρόπον από τα χρήματα της Εταιρείας, θεωρών αυτά ως ιερό πράγμα και ενέχυρον ανήκον εις όλον το Έθνος μου. Να προφυλάττωμαι παρομοίως και εις τα λαμβανόμενα εσφραγισμένα γράμματα».

«Έξεσηκωμός» είπε κι ο Γιάννος δίπλα της, ενθουσιασμένος. «Φως φανάρι. Σηκώνομε ντουφέκι».

Ίσως να είχε ορμήσει μέσα στη σάλα να ζητήσει να πάρει κι αυτός τον όρκο, αν δεν τον σταματούσε πανικόβλητη η Βασιλική. Τον άρπαξε από τα μακριά του μαλλιά και τον συγκράτησε σαν να ήταν αφηνιασμένο άτι.

«Κουκούτσι ρημάδι μυαλό δεν σ' απόμεινε, λαχτάρα σου» τον αποπήρε.

Για μια στιγμή φοβήθηκε μήπως οι δονήσεις του ενθουσιασμού του είχαν μεταδοθεί δίπλα στην ομήγυρη των καλεσμένων του πατέρα της, αλλά εκείνοι παρέμεναν αφοσιωμένοι στην ορκωμοσία του καινούργιου τους μέλους. Η φωνή του άντρα που ορκιζόταν ακουγόταν να λιώνει από συγκίνηση:

«Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω ιερά πλην τρισάθλια Πατρίς! Ορκίζομαι εις τας πολυχρονίους βασάνους Σου. Ορκίζομαι εις τα πικρά δάκρυα τα οποία τόσους αιώνας έχυσαν και χύνουν τα ταλαίπωρα τέκνα Σου, εις τα ίδια μου δάκρυα, χυνόμενα κατά ταύτην την στιγμήν, και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των διαλογισμών μου. Το όνομά σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστρεφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των Ομογενών μου,

αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, διά να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου».

Η Βασιλική σφούγγιζε κάθε τόσο τα δάκρυά της και ψιθύριζε κι εκείνη μετά τον Χατζηαναστάση Μάνεση τα τελευταία λόγια του όρκου μαζί με τον πατέρα της. Αυτό ήταν κάτι που ξεπερνούσε τη φαντασία της. Στη σάλα του σπιτιού της, στο διπλανό της δωμάτιο, μιαν ανάσα μακριά της, ένωθε πως αναγεννιόταν το σκλαβωμένο τους Έθνος. Κι εκείνη δεν μπορούσε να λείπει απ' τον ξεσηκωμό μόνο και μόνο επειδή η μάνα της τη γέννησε γυναίκα.

«Σαν φανεί το Τούρκικο να πάρει ναύτες για τον Καπουδάν πασά, του λόγου σου θα καταχωνιαστείς. Δεν θα σ' εύρει ανθρώπου μάτι» γύρισε και είπε αυστηρά στον Γιάννο.

Εκείνος σήκωσε τους ώμους του σαν να είχε κιόλας προβλέψει το μέλλον.

«Οι Τούρκοι τα φάγαν τα ψωμιά τους στον τόπο μας» της είπε με σιγουριά. «Ως τότε δεν θα τους προσκυνάμε».

Εκείνο το βράδυ η Βασιλική δεν ξεκόλλησε από τον φθαρμένο τοίχο. Η εικόνα μέσα από το μικρό άνοιγμα μπο-

ρεί να ήταν φτωχή, αλλά άκουγε πολύ καλά τι λεγόταν στο δωμάτιο. Στο μικρό οπτικό της πεδίο μπήκε κάποια στιγμή κι ο ιερωμένος με το πύρινο βλέμμα. Εκείνη τη στιγμή της φάνηκε σαν ξεστρατισμένος παπάς που μπερδευόταν στις δουλειές των κοσμικών, παραμελώντας τα θεϊκά του καθήκοντα. Όπως τον παρατηρούσε, όμως, ένωσε την ίδια ανατριχίλα που είχε νιώσει και νωρίτερα, όταν είχαν μπλέξει τα βλέμματά τους. Για κάποιον ανεξήγητο λόγο αυτός ο άνθρωπος την ξεσήκωνε. Ενεργοποιούσε τα άγρια ένστικτά της, την έκανε να νιώθει επιθετική και ανυπότακτη.

«Πώς λεν τον παπά;» ρώτησε τον Γιάννο χαμηλόφωνα.

«Παπαφλέσσα» είπε εκείνος. «Το λέει η καρδούλα του. Ψυχωμένος άντρας».

«Κι ο άλλος; Ο Ποριώτης;»

«Είν ο καπετάν Νικόλας Γκίκας» είπε ο Γιάννος αφού την παραμέρισε και κοίταξε καλύτερα μέσα. Υπήρχε κι ένας άλλος που ο Μάνεσης τον αποκάλεσε κάποια στιγμή εντιμότητα αδελφό Χρήστο Αναγνωσταρά.

Μετά την ορκωμοσία οι άντρες κουβέντιασαν χαμηλόφωνα. Ο μόνος που δεν συγκρατιόταν κι η φωνή του ηχούσε σαν βροντή ήταν ο Παπαφλέσσας. Εξηγούσε στους Ποριώτες πως επρόκειτο να ταξιδέψει στη Μολδοβλαχία – μια χώρα που η κοπέλα δεν είχε ξανακούσει – και τους

ζητούσε να τον εφοδιάσουν με επιστολές στις οποίες ήθελε να αναγράφουν πως τα νησιά ήταν έτοιμα για πόλεμο.

Η Βασιλική παρακολουθούσε μαγνητισμένη τα φιλήδονα χείλη του να σουφρώνουν, να τεντώνονται, να μορφάζουν καθώς τα λόγια έρρεαν με πειθώ από μέσα τους κι έφταναν στα αυτιά των ακροατών του. Σχεδόν έτρεμε από τη συγκίνησή της καθώς τον άκουγε να μιλάει. Εκείνη τη στιγμή θα έπεφτε και στον γκρεμό για χάρη του. Θα τον ακολουθούσε με όλη της την καρδιά όπου κι αν την οδηγούσε.

Όταν ο Παπαφλέσσας τέλειωσε την ομιλία του, γύρισε στον Αναγνωσταρά.

«Ελόγου σου μην αφήκεις κανέναν ακατήχητο σε Ύδρα και Σπέτσες. Να μυήσεις ακόμα και τον τελευταίο μούτσο» του είπε.

«Τι πάει να πει “μυήσει”;» ρώτησε η Βασιλική τον Γιάννο.

«Να τους κάμει να σηκώσουν τα όπλα» είπε εκείνος, χωρίς να είναι και πολύ σίγουρος.

Λίγο αργότερα άκουσαν τον πατέρα της να κατευοδώνει τους επισκέπτες του. Όταν άδειασε η σάλα, η Βασιλική έπεσε στην αγκαλιά του Γιάννου. Με τη φαντασία της πετούσε κιόλας πολύ μακριά, καθώς η ζωή της είχε πάρει ξαφνικά τη μαγική στροφή της. Τώρα δεν της αρκούσε πια

το γεγονός πως είχε παρακολουθήσει ένα μυστήριο. Ήθελε να μάθει περισσότερα γι αυτό, να γίνει κι εκείνη κοινωνός των μυστικών του και να γευτεί όσα υπέροχα και θλιβερά είχε να της προσφέρει.

Ο Γιάννος συμφώνησε ότι ο πόλεμος έπρεπε να τους βρει στην πρώτη γραμμή, μόνο που εκείνη την ώρα αυτός επείγεται για άλλα πράγματα. Είχε ανάγκη να σβήσει τη λάβα που έκαιγε τα σωθικά του πρώτα. Με τη Βασιλική στην αγκαλιά του και την ιεροτελεστία του διπλανού δωματίου να έχει τελειώσει, σκέφτηκε πως θα μπορούσε να απολαύσει και κάτι πιο χειροπιαστό και γήινο από την κυοφορούμενη ελευθερία. Έκανε την κίνησή του κι αποπειράθηκε να της χαϊδέψει τα στήθια, αλλά η Βασιλική ήταν κέρβερος.

«Κάτω τα κουλά σου» του ψιθύρισε με καυτή ανάσα. Πάλεψε για λίγο ανάμεσα στις ανυπόφορες επιθυμίες της και στους αυστηρούς κανόνες της ηθικής της ώσπου στο τέλος τον ξαπόστειλε ανικανοποίητο κι απόμεινε κι εκείνη να πνίγεται μέσα στη ερωτική φουσκοθαλασσιά της.

Νωρίς το πρωί ο καπετάν Βαγγέλης κατέβηκε στην κουζίνα για να πιει τον πρώτο καϊμακλή της ημέρας του κι εκεί είδε να τον περιμένει μια έκπληξη. Η μεγάλη του κόρη